

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Kriminaalõiguse, kriminoloogia ja kognitiivse
psühholoogia õppetool

Kersti Reinuste

**INIMKAUBANDUSE VASTANE VÕITLUS EUROOPA LIIDU
INSTITUTSIOONIDES NING NENDE OMAVAHELINE KOOSTÖÖ**

Magistritöö

Juhendaja
mag.iur A. Parmas

Tartu
2014

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. INIMKAUBANDUS KUI GLOBAALPROBLEEM	9
1.1 Inimkaubanduse olemus	9
1.1.1 Inimkaubanduse kontsept – olemus ja ajalugu	9
1.1.2 Inimkaubanduse põhjused ja põhjustajad	11
1.1.3 Subjektid – kaup ja kaubitsejad	14
1.1.3.1 Ohver ehk kaup	14
1.1.3.2 Kurjategija ehk kaubitseja	16
1.1.4 Vormid	18
1.1.4.1 Inimkaubandus seksuaalsel eesmärgil	19
1.1.4.2 Inimkaubandus sunniviisilise tööjõu kasutamise eesmärgil	20
1.1.4.3 Muud inimkaubanduse vormid	22
2. INIMKAUBANDUS RAHVUSVAHELISES ÕIGUSES	24
2.1 Määratlus seadusandluses	24
2.1.1 ÜRO Palermo protokoll	27
2.1.2 Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioon	29
2.1.3 Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/36/EL	30
2.1.4 Muud regulatsioonid ja organisatsioonid	32
2.1.4.1 ILO	32
2.1.4.2 OSCE	33
2.1.4.3 IOM	33
2.1.4.4 Muu	34
3. INIMKAUBANDUSE VASTANE VÕITLUS EUROOPA LIIDU INSTITUTSIOONIDES	35
3.1 ELi poliitiline tasand	35
3.1.1 Tampere programm	36
3.1.2 Haagi programm	37

3.1.3 Stockholmi programm	39
3.2 ELi legislatiivtasand	42
3.2.1 Euroopa Komisjoni õigusloome	43
3.2.2 Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu õigusloome	47
3.3 ELi justiits- ja operatiivtasand	49
3.3.1 Eurojusti võitlus inimkaubandusega	50
3.3.2 Europol võitlus inimkaubandusega	53
3.3.3 Europol ja Eurojusti koostöö	55
3.4 Inimkaubanduse vastase võitluse arengud ELis	59
KOKKUVÕTE	64
THE FIGHT AGAINST HUMAN TRAFFICKING IN THE EUROPEAN UNION INSTITUTIONS AND COOPERATION BETWEEN THEM	68
KASUTATUD KIRJANDUS	72
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	76

SISSEJUHATUS

Inimkaubandusest räägitakse kogu maailmas üha enam ja seda põhjusega. Inimkaubandust peetakse uimasti- ja relvakaubanduse kõrval üheks suurimaks organiseeritud kuritegevuse tuluaallikaks. Seetõttu on see kuritegevuse liik aina aktuaalsemaks muutunud ning termin viimastel aastatel üha enam meediaväljaannetes kajastamist leidnud, seda nii rahvusvahelisel kui siseriiklikul tasandil. Tegemist on kuriteoga, mis ei tunnista sündsuse- ja riigipiire.

Hinnanguliselt puudutab see kuritegu ligi 2,5 miljonit inimest aastas ning see arv üha kasvab. Rahvusvahelise tööorganisatsiooni (edaspidi ILO) hinnangul on maailmas kokku ligi 20,9 miljonit sunniviisilise töö ohvrit, nad on tööde lõksus, milleks neid sunniti või pettuse abil meelitati ja millelt nad lahkuda ei saa.¹ Kaudsed numbrid ja suured statistilised erinevused on põhjustatud inimkaubanduse varjatud iseloomust, mistõttu on täpseid arve raske üles lugeda. Puudub selge ülevaade inimkaubanduse ulatusest ja ohvrite tegelikust arvust. Statistika kogumise meetodid erinevad riigist riiki ning nende põhjal on ülevaatliku pildi saamine raske, mis omakorda raskendab ühiste tegevussuundade kujundamist võitlemisel riigipiire ületava kuriteo vastu.² Seejuures saab pea tõsikindlalt väita, et puudulikele andmetele vaatamata näib üldtendents olevat selge – kaubitsemise ohvriks langevate inimeste arv kogu maailmas suureneb pidevalt.

Inimkaubandus on ülemaailmne ilming, mis võib olla nii riigisiselt kui rahvusvaheliselt toime pandud, ületades korduvalt riikide piire. Inimkaubandus on sageli seotud organiseeritud kuritegevusega, mistõttu tuleb sellega võidelda sama jõuliselt kui narkokaubanduse ja rahapesuga.³ Seetõttu on oluline, et suur riigid ning ülemaailmselt tähtsad organisatsioonid tunnistaksid inimkaubandust kui rasket organiseeritud kuritegevuse liiki. Nii kaua kui puudub arusaam selle probleemi olemusest ning raskusest, ei ole võimalik selle vastu ühiselt ning kooskõlastatult võidelda. Inimkaubandus on ülemaailmselt levinud kuritegu, ei leidu regiooni

¹ International Labour Organisation. ILO Global Estimate of Forced Labour – Results and methodology 2012. lk 13. Arvutivõrgus: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_182004.pdf, 14.01.2014.

² Avatud Eesti Fond. Inimkaubandus Eestis ja Euroopa Liidus. Arvutivõrgus: <http://avatudeestifond.wordpress.com/2009/11/05/inimkaubandus-eestis-ja-euroopa-liidus/>, 02.11.2013.

³ Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioon. lk 8. Arvutivõrgus: http://lft.ee/admin/upload/files/60_Euroopa%20N%C3%B5ukogu%20v%C3%B5itlus%20inimkaubandusega_%20Brosh%C3%BC%C3%BCr.pdf, 13.02.2014.

ega riiki, mis poleks seotud inimkaubandusega, olles kas päritolu-, sihtkoha- või transiitriigiks.

Inimkaubanduse üheks tõukejõuks on nõudlus, mis on tekkinud erinevate ühiskondlike ja sotsiaalsete tegurite tõttu. Teiseks peamiseks teguriks loetakse aina suurenevat vaesust ning erinevate ühiskonnagruppide vahel tekkinud lõhe suurenemist. Lisaks oleneb inimkaubandus ja sellesse suhtumine suuresti regioonist, kus see aset leiab. Seni kuni ühiskond aktsepteerib inimeste ärakasutamist erinevates eluvaldkondades, vohab inimkaubandus vabalt ja aina jõulisemalt edasi. Majanduslike tegurite kõrval on inimkaubanduse põhjustena üles loetletud veel inimeste madalat haridustaset ning üldist teadmatust sotsiaalsetest probleemidest, isikute sotsiaalseid eripärasid ja taustasid. Kaudselt avaldab mõju riigi valitsemiskorraldus ja poliitika.

Inimkaubandus on oma olemuselt raske kuritegu, mis riivab sügavalt inimeste õigus- ja õiglustunnet, kui iga riigi põhiõigusi ja -vabadusi ning demokraatlike riikide aluspõhimõtteid, inimväärikust ja vabadust. Inimkaubandus kujutab endast eraelu ja vaba eneseteostuse riivet. Kuigi on mitmeid rahvusvahelisi akte, mis kõiki neid õigusi sedastab, ei ole kunagi reaalselt olnud kontrolli nende õiguste ja vabaduste tagamiseks.

Rahvusvahelisel tasandil on mitmeid suuremaid ja väiksemaid organisatsioone, mis eeltoodud õigusi ja vabadusi tagada üritavad ning inimkaubandust ühiskonnas miinimumini tuua soovivad. Selle jaoks on maailmas juhtivatel positsioonidel olevad organisatsioonid võtnud vastu erinevaid meetmeid, et tõhusalt inimkaubanduse vastu võidelda. Sellisteks organisatsioonideks on Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (edaspidi ÜRO) ja selle allüksus ÜRO narkootikumide- ja kuritegevusevastane büroo (edaspidi UNODC), Euroopa Nõukogu, Euroopa Liit (edaspidi EL) ning selle allüksused, lisaks Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (edaspidi OSCE), ILO. Lisaks väiksemad organisatsioonid nagu Euroopa Instituut kuritegude preventsiooniks ja kontrolliks (edaspidi HEUNI) ja muud valitsusvälised organisatsioonid nagu Human Rights Watch, Polaris Project ning paljud teised.

Käesolevas töös on tähelepanu all ELi institutsioonide omavaheline koostöö, mis on suunatud inimkaubanduse vastasele võitlusele. EL kui rahvusvaheliselt tunnustatud poliitiline ja

majanduslik liit, omab olulist tähtsust ka inimkaubanduse valdkonnas. Töö eesmärgiks on välja selgitada, millist rolli mängib EL selle organiseeritud kuritegevuse liigi vastu võitlemisel. Enamik ELi institutsioonidest panustavad kriminaalõiguse ühtlustamisse liidu tasandil, seejuures töötatakse inimkaubanduse vastase ühtse poliitika ning meetmetega. Institutsioonide omavaheline koostöö avaldab suurt mõju liikmesriikidele ning siseriiklike kriminaalpoliitikate välja töötamisele.

Antud magistritöö teema on aktuaalne, kuna inimkaubandus ei ole Euroopa riikidele kaugeks probleemiks. Käesolev töö üritab jõuda arusaamani, millisel viisil ELi institutsioonid antud valdkonda üritavad parandada. Nimelt on inimkaubanduse temaatikaga suuresti seotud Europol ja Eurojust, tegemist on võrdlemisi noorte institutsioonidega, kelle pädevust ning kasutusvõimalusi ei ole liikmesriigid veel saja-protsendiliselt ära osanud kasutada. Käesolevas töös on vaatluse all liikmesriikide püüdlused koostööle läbi rahvusvaheliste ja ELi institutsioonide. Tähelepanu all on institutsioonide poliitilised eesmärgid, vastu võetud missioonid ning muud projektid. Antud teema muudab aktuaalseks, et Eesti olles ELi liikmesriigiks on inimkaubanduse temaatikat vähe uuritud ning taolist käsitlust inimkaubanduse probleemile veel ei ole. Eelnevalt on valminud vaid tööd inimkaubanduse käsitlemisest Eesti seadusandluses ning ühiskonnas ja selle seostest tööinspeksiooniga.

Käesoleva töö põhieesmärgiks on tuvastada, mil määral on ELi institutsioonides antud valdkonnaga tegeletud ja kas nende institutsioonide vahel toimib koostöö võitlemaks niivõrd mastaapse kuriteo vastu kui seda on inimkaubandus. Seejuures on eesmärgiks vaadata inimkaubanduse problemaatikat nii ELi poliitilisel kui legislatiivtasandil – milliseid programme ja strateegiaid on nii esmase kui sekundaarse õigusloome korras vastu võetud. Ning uurida, mil määral on inimkaubanduse vastane võitlus ELi tasandil olemas. Lisaks uurida, kuidas liikmesriigid menetluslikke võimalusi kasutavad, omavahel koostööd teevad ja seda edendavad. Seejuures selgitada, kas inimkaubanduse temaatika on ELis arenenud või taandarenenud ning vaadelda, milliste muutuste põhjal seda saab väita.

Magistritöö on jaotatud kolme peatükki, mis käsitlevad teemat loogilises ja sidusas järjekorras, seejuures avades järk-järgult käesoleva magistritöö eesmärgi ning vastates püstitatud uurimisküsimustele.

Esimene peatükk käsitleb inimkaubanduse olemust kõige laiemas mõttes, selles seletatakse lahti inimkaubanduse ajalugu, mõiste, põhjused, subjektid, vormid. Antud magistritöö osaga selgitatakse lugejale inimkaubanduse olemust ning seeläbi antakse edasi baasteadmised, mis võimaldavad liikuda edasi sisulisemate küsimuste lahendamiseks.

Teine peatükk annab ülevaate inimkaubanduse reguleerimisest rahvusvahelisel ning Euroopa Liidu tasandil. Eesmärgiks on tutvustada lugejale, kuidas on inimkaubandus rahvusvahelistes õigusaktides määratletud. Eelkõige on rõhku pandud õigusaktidele, mis mõjutavad enim inimkaubanduse vastast võitlust rahvusvahelisel tasandil. Lisaks uurida, milline on suurte ja mõjuvõimsate rahvusvaheliste organisatsioonide tegevus olnud inimkaubanduse vastases võitluses. Seejuures vaadeldakse antud alapunktis õigusakte omavahel ning seeläbi ilmetatakse aastate jooksul inimkaubanduse vastase võitluse valdkonnas toimunud arengut. Eelkõige on selle alapunkti mõte näidata ära probleemi mastaapsus ja selle aktuaalsus ning edasi liikuda ELi institutsioonide tasandile.

Kolmas peatükk on antud magistritöö põhituumaks, selles käsitletakse Euroopa Liidu institutsioonide tegevust inimkaubanduse vastases võitluses. Töös vaadeldakse ELi poliitilist tasandit, millised on olnud seisukohad ja suunised liikmesriikidele võitlemaks inimkaubanduse vastu. Käsitlemist leiab ka legislatiivtasand, millised ELi institutsioonid on inimkaubandust reguleerinud, eelkõige keskendutakse Euroopa Komisjoni (edaspidi Komisjon) õigusaktidele. Töös vaadeldakse ELi justiits- ja operatiivtasandit, kus keskendutakse Eurojusti ja Europolite tegevusele inimkaubanduse vastases võitluses, lisaks uuritakse nende omavahelist koostööd. Töö kulminatsiooniks on peatüki kokkuvõttev alapunkt, kus arutletakse ELi inimkaubanduse poliitilise ja seadusloome arengute ja taandarengute üle.

Lõpus vaadeldakse saadud töötulemusi, hõlmates töös puudutatud teemasid ja selgitatakse, millistele tulemustele autor jõudis ning antakse esitatud uurimisküsimustele vastused, esitatakse kokkuvõtte nii eesti kui inglise keeles. Lisaks on töö lõpus kasutatud kirjanduse ning õigusaktide loetelud.

Magistritöös kasutatakse mitmesuguseid allikaid – ELi ning muid rahvusvahelisi õigusakte, tunnustatud rahvusvaheliste organisatsioonide uurimusi, teaduslikke väljaandeid, analüüse ning seal seisnevat statistikat. Lisaks käsitletakse töös nii Eesti kui välismaiste autorite õiguslaseid teoseid ning muid käesolevat teemat puudutavaid relevantseid allikaid.

1. INIMKAUBANDUS KUI GLOBAALPROBLEEM

1.1 Inimkaubanduse olemus

Inimkaubandust peetakse üheks vanimaks kuriteo koosseisuks, kuna selle ilmingud viivad tagasi antiikaega. Seejuures on probleem tänapäeva ühiskonnas muutumas aina tõsisemaks, kuna inimeste ekspluateerimine toimub päevast päeva. See on üheks peamiseks põhjuseks, miks inimkaubandust kutsutakse nüüdisaegseks orjanduseks.

1.1.1 Inimkaubanduse kontsept – olemus ja ajalugu

Inimkaubandust ja inimeste ärakasutamist on ülemaailmselt esinenud juba tuhandeid aastaid. Alates antiikajas elanud kreeklastest ja roomlastest keskajani kuni tänapäevani, inimesi on kasutatud nii füüsilis- kui seksuaalorjuse eri vormide subjektidena. Kuigi enne 1400. aastat eksisteeris juba mitmeid orjanduse vorme, on seda märgitud kui aastat, mil algas Euroopa orjakaubandus Aafrikast. Sel ajal transportisid portugallased inimesi Aafrikast Portugali ja kasutasid viimaseid orjadena. See oli seotud riikide arenguga ning laienemisega kolooniate arvelt. Kolooniate ja istanduste arenguga tõusis ka orjakaubanduse laienemine ülemaailmselt. Orjakaubandusega liitusid kõik suuremad koloniaalriigid nagu Inglismaa, Hispaania, Prantsusmaa jpt.

Orjakaubandusele tõid lõpu revolutsioonid ja sõjad, orjade massiliste rahutuste ja vastuhaku tagajärjel vabanesid nii prantsuse kui ameerika orjad. Orjus kaotati deklaratsioonidega: Põhja-Ameerikas 1865. aastal ning Prantsusmaal lõplikult aastal 1848. Esimesi õigusakte, mis inimkaubandust esmakordselt reguleeris, võeti vastu alles 1904. aastal, milleks oli üldine rahvusvaheline konventsioon n-ö „valge orjuse” piiramiseks.⁴ Selle eesmärgiks oli kaitsta naisi, noori ja vanu inimesi, kes võiksid langeda valgete orjade kaubanduse ohvriteks.

⁴ Timeline of Human Trafficking. Rutgers University Campus Coalition Against Trafficking. Arvutivõrgus: <http://www.eden.rutgers.edu/~yongpatr/425/final/timeline.htm>, 03.12.2013.

Konventsiooni sihtgrupiks määrati ühiskonnas n-ö nõrgemad isikud, kelle kaitsmine oli kuni tänapäevani prioriteediks. Järgneva olulise etapina inimkaubanduse vastu võitlemise arengus loetakse Rahvasteliidu loomist, kuna selle liidu eesmärkide läbi hakati rohkem tähelepanu pöörama rahvusvahelistele probleemidele nagu inimkaubandus.⁵ Rahvasteliidus tekkis mitmeid mõttearendusi võrdlemaks, milline on olukord inimkaubanduse ning selle vastase võitlusega nii idas kui läänes. Tänu sellisele tähelepanule muutus inimkaubandus rahvusvaheliseks probleemiks 20. sajandi lõpul ja 21. sajandi alguses.

Tänapäeva ühiskonnas on mitmeid põhjuseid, miks inimkaubandus endiselt nii laialdaselt esineb, eelkõige võib välja tuua aspekti, et nii riigi siseselt kui riikide vaheliselt esinevad suured lõhed inimeste toimetulekus. Lisaks esineb arenenud riikides suur nõudlus odavale tööjõule. Arvatakse, et meedias kujutatud pildid läänelikust rikkusest, on pannud keskmises ning absoluutses vaesuses elavad inimesed rändama, et leida paremat elu.⁶ Seda rännet takistab vaid legaalne riigi piiride ületamine probleemsetest regioonidest, kus see on võimalik vaid majanduslikult privilegeeritutele. Paljudes arenenud maades on tavapärane tuvastada riiki ja regiooni, mis võiksid olla n-ö riskigrupis, kust sageli migreerutakse, ja seetõttu nendele piirkondadele tugevamalt tähelepanu osutada ja rangemad kontrollmeetmed seada. Viisapiirangud koos muude kohustustega lennufirmadelt, nagu kanda kaasas passi ja viisapabereid ning neid enne riigist või piirkonnast lahkumist kontrollida on tavapärane. Seejuures esineb legaalseid kanaleid vähe, mille kaudu näiteks tööränne toimub, ja need on piiratud teatud grupele inimestele, näiteks naistele ja etnilistele vähemustele.⁷ Seetõttu on palju tööbüroosid, kes tegelevad töötajate vahendamisega välismaale ning olemas on ka neid, kes spetsiaalselt otsivad noori kuni keskeas meesterahvaid, kes n-ö raskemaid töid jõuaksid teha.

Seal, kus on nõudlus odavale ja liikuvale tööjõule, on ka seadusliku migreerumise piirid ületatavad. Sellistes olukordades pakuvad inimkaubitsejad linke nõudluse ja pakkumise vahel. Tuleb eristada inimkaubandust ja ebaseaduslikku rännet, viimase korral pakuvad

⁵ Timeline of Human Trafficking (viide 4).

⁶ UNODC. Global Report on Trafficking in Persons 2012. lk 6. Arvutivõrgus: https://www.unodc.org/documents/Global_Report_on_TIP.pdf, 02.12.2013.

⁷ ILO. Human Trafficking and Forced Labour Exploitation. lk 11. Arvutivõrgus: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_081999.pdf, 15.01.2014.

smuugeldajad vaid illegaalselt teenust migrandile, aidates ületada riigipiire. Selle kõrval on inimkaubitsejal hoopis suurem roll inimkaubanduse protsessis, mistõttu on kaubitsejate huvi meelitada inimesi rändama ning neid ärakasutades teenida püsivalt tulu.

Inimkaubandust leidub pea igas eluvaldkonnas, mis loob ohu meie kõigi jaoks selle kuriteo ohvriks langeda. Inimkaubanduse näol on tegemist valdkonnaga, mis esineb kõikides maailma riikides, mõjutades nii tervet inimpopulatsiooni, hoolimata geograafilisest asupaigast.⁸ Inimkaubandus on kuritegu, mis ei tunnista riigi ega sündsuse piire, rääkimata õigustest ning inimväärikusest.

1.1.2 Inimkaubanduse põhjused ja põhjustajad

Inimkaubanduse põhjuseid on mitmeid, alates majanduslikest teguritest, isikute sotsiaalsetest eripäradest ja taustadest, lõpetades riigi valitsemiskorralduse ja poliitikaga. Seejuures toimib inimkaubandus turumajanduse mudelil, kus on kaks poolt: nõudlus ja pakkumine, ilma milleta inimkaubanduse turg ei toimiks. See ei sõltu soost, rassist ega vanusest. Inimkaubanduse ohvriteks langevad nii naised kui mehed, kõikides vanusegruppides, olenemata nahavärvist või kodakondsusest. Suuremas ohus on alaealised, kuna nad on vaimselt ja sotsiaalselt ebaküpsed ja nad ei pruugi veel mõista igapäeva elus esinevaid probleeme. Paljud alaealised langevad inimkaubanduse ohvriteks, kuna nende legaalne tööle vormistamine on keeruline, mis teeb nad tööandja jaoks ebaatraktiivseks, mistõttu võib töö saamine raskendatud olla ning seoses sellega võidakse leppida inimkaubitsejate poolt pakutuga.

Inimkaubanduse nõudlus loob pildi ohvritest ja nende situatsioonist, mis teeb neid ühiskonnas haavatavaks. Paljud sellised situatsioonid on sotsiaalsetes olukordades täielikult ohvrite kontrolli alt väljas. Peamiseks inimkaubanduse põhjuseks loetakse vaesust. Paljud ohvrid tulevad vaestest paikades ja seega on haavatavamad pakutavate töölubaduste, hariduse ja muude elamisvõimaluste suhtes, mida kaubitsejad neile lubavad. Vaesus on tõsine probleem

⁸ Polaris Project. International. Arvutivõrgus: <http://www.polarisproject.org/resources/resources-by-topic/international>, 03.12.2013.

kõikides neis riikides, kus inimkaubanduse ohvrite arv on kõrge. Kõige sagedamini lubab värbaja sellistes olukordades ohvritele tööd ja erinevaid elamis- ning toimetulekuvõimalusi. Peaaegu alati on ohvrile antud valelubadus tööst või koguni selle olemasolust. Mõndades väga ekstreemsetes vaesusoludes võidakse vanematele läheneda, ettepanekuga müüa oma lapsed, et saada rahasüst pere sissetulekutesse ja võidelda vaesusega.⁹ See on üks põhjustest, miks inimkaubitsejad lähenevad vaesuses elavatele inimestele julgelt, kuna idee rahast ja paremast toimetulekust muudab nad nõrgemaks ning kergemini mõjutavamateks teistest ühiskonnagruppidest.

Vaesuse ja jõukusega on seotud ka globaliseerumine, mis tõmbab piiri erinevate riikide ja elanikkonna eri kihtide vahele. Väga jõukad riigid teenivad kasu kolmanda maailma riikide pealt, kus on odav tööjõud, suunates kõik tootmise sinna. Kuigi tegemist on ebaeetilise käitumisega põhjendatakse seda sageli sellega, et arengumaades on vaja töökohti luua. Kuna töölisi kasutatakse ära ja nad saavad palka kordades vähem kui nad saaksid sama töö eest arenenud riikides, püsib riigis ikkagi vaesus. Ka teised globaalsed trendid on mõjutanud migrante ja rännet üldiselt. Kaupade tootmine ja turg on paljudes riikides pigem ekspordile suunatud, mitte ainult siseturule. Suured rahvusvahelised organisatsioonid nagu Maailma Kaubandusorganisatsioon (edaspidi WTO), on suunanud oma tähelepanu neile ettevõtetele ja tööstustele, kus inimeste jätkusuutlik areng on tagatud. Kui töötus ohvrite koduriigis kasvab ja raskendatakse riigipiiride ületamist ülemaailmselt, siis aina enam migrante hakkab otsima tööd välismaal. Välisriiki reisides ning seal töötades muutuvad nad aina enam kaitsetumaks inimkaubitsejate ees.¹⁰

Välisriikidesse rändamine ja vaesumine on muutunud naistele relevantseks probleemiks. Enamik vaeste piirkondade migrantidest on naised, selle peamiseks põhjuseks on puudujäägid sotsiaalsetes struktuurides, mis tagaksid võrdsed võimalused naistele nii hariduse omandamisel kui tööhõives. Naisi diskrimineeritakse läbi ebavõrdsete töö-palga suhete, ebavõrdse kohtlemisega kodakondsus- ja pärimisõiguses. Kõik eelnev võib neid tõugata reguleerimata või ebaseaduslikesse sektoritesse, tehes neid kaitsetuks kaubitsejate ees, kes

⁹ G. Routhier. Understanding The Demand For Human Sex Trafficking: A study Of Attitudes Regarding The Commercial Sex Industry, Social Work Thesis. Providence College: 2007. lk 5-8. Arvutivõrgus: http://digitalcommons.providence.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=socialwrk_students, 24.04.2014.

¹⁰ *Ibid*, lk 8.

pakuvad atraktiivseid töökohti.¹¹ Tihti on naiste haridus arengumaades madalal tasemel või täiesti puudulik, mille tõttu ei ole neil võimalust parematele töökohtadele pürgida. Puudujäägid hariduses ei võimalda neil mõista enda õigusi, et end iseseisvalt tööturul ja mujal kaitsta.

Inimkaubanduse põhjustajateks on vägivald ja seksuaalne ärakasutamine. Paljudest riikidest ja regioonidest, kust ohvrid pärinevad, on naised ja lapsed käsitletud pigem asjadena kui inimestena. Õiguste puudumine ning puudulik õiguste kaitse, lisaks sage ärakasutamise tase, muudab ohvrid kaitsetuks. Need naised ja lapsed on sotsiaalses mõttes märgistatud ja sageli vähem kaitstud inimkaubitsejate tegevuse eest, kuna nad ei tunne oma õigusi ja õiguskaitse võimalusi.

Üheks mõjutavaks faktoriks on teadmatus, miks inimkaubandus nii segamatult aset leiab. Paljudes vaestes riikides on informatsiooni liikumine ja kvaliteet piiratud, rääkimata piisava koolihariduse kättesaadavusest. Samas ei saa sõna levitada inimkaubanduse ohtudest, kuna see ei pruugi mõjutada haavatava elanikkonna valvsust või üldse nendeni jõuda. Inimkaubanduse preventatsioon ei oleks selle tulemusena efektiivne. Mitte ainult teadmatus inimkaubandusest ei muuda neid potentsiaalseteks ohvriteks, vaid ka teadmatus vajalike seaduste ning õiguskaitseasutuste olemasolust ning kasutusvõimalustest. Seetõttu võib ohvrile jääda mulje, et teda pole võimalik aidata ning tema ärakasutajat ei ole võimalik karistada.

Alati leidub situatsioone, kus inimkaubanduse oht tõuseb, sellisteks juhtumiteks on sõjad, looduslikud ning muud katastroofid ja poliitiline ebastabiilsus riigis. Kõik eeltoodud intsidendid toovad endaga kaasa segaduse normaalses elukorralduses, seejuures võimaliku elukoha ning toimetuleku kaotuse. Sellistel juhtudel tekib sageli suur hulk ümberasustatud ohvreid, mistõttu on nad suuremas ohus kui tavapäraselt. Lisaks võib tööstuste sulgemine viia tööpuuduseni ning elavdada migratsiooni suurtesse linnadesse, seal ollakse kaitsetud kaubitsejate ees, kuna keskkond on võõras.¹² Samuti mõjutab majanduslike olukordade muutumine riigis tervikuna inimkaubanduse turgu, kuna majanduslik surutis sunnib sageli ettevõtteid töölisi koondama ning ettevõtet ja varasid restruktureerima.

¹¹ Understanding The Demand For Human Sex Trafficking. lk 7 (viide 9).

¹² *Ibid*, lk 9.

1.1.3 Subjektid – kaup ja kaubitsejad

USA Välisministeeriumi poolt välja antud Inimkaubanduse raport 2013.a märgib, et kõigest ca 40 000 ohvrit identifitseeriti eelmise aasta jooksul. Ühiskonnas suureneb tendents, et ohvrite arv kasvab iga aastaga, kuid seejuures on näha, et erinevates vanuseklassides naiste ja meeste proportsioonid ohvriks langeda on muutumas.

1.1.3.1 Ohver ehk kaup

Inimkaubandus on ohvrikeskne kuritegu, mistõttu on seda raske avastada ning menetleda. Inimkaubandust, mille eesmärk on tööle sundimine ja tööjõu ärakasutamine, on raskem tuvastada kui inimkaubandust, mille eesmärgiks on seksuaalne ekspluateerimine.¹³ Seejuures on inimkaubanduse olemus samuti heitlik, sageli muudavad kaubitsejad oma taktikaid, kuidas hoiduda vahele jäämisest ja kuidas kompida karistamatuse piire. Inimkaubitsejad kasutavad irdunud osa elanikkonnast – paljud ohvrid on taustaga, mis teeb nad ühiskonnas ükskõikseks ning probleemide korral ei taha nad võimudelt abi otsida. Seejuures on võimalikeks põhjuseks potentsiaalse ohvri kaitsetu seisund, mis võib seisneda kuuluvuses etnilisse vähemusse, olles dokumentideta immigrant, põliselanik, vaene või puudega inimene. Seoses tehnoloogia arengu ja globaliseerumisega on maailm omavahel seotum, mistõttu on kaubitsejate võimalused ohvrite värbamiseks ja ekspluateerimiseks suurenenud. Tööjõukaubanduse ohvreid on leitud erinevatelt ametitelt ja tööstusharudest, seejuures eramajades, tehastes, restoranides, hooldekodudes ja meditsiiniuasutustes, hotellides, majapidamistes, lastehoius, põllumajanduses, ehitussektoris ja maaparanduses, toidutöötlustes, lihapakenduses ja puhastusteeninduses.¹⁴ Inimkaubanduse kaupa ja kaubitsejaid on väga raske määratleda, kuna

¹³ M. Kask, A. Markina. Sunniviisilise töö ja tööjõu ärakasutamise eesmärgil viljeletav inimkaubandus Eestis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011. lk 5.

¹⁴ U.S Department of State. Victim Identification: The First Step in Stopping Modern Slavery, Trafficking in Persons Report 2013. Arvutivõrgus: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/210542.htm>, 24.04.2014.

tegemist on hästi varjatava kuriteoga, mille avastamine sõltub paljuski ohvritest ja nende suhtlusest korrakaitseorganitega.

Inimkaubanduse üheks tunnuseks on ohvri üle kontrolli saavutamine, inimkaubitsejad saavutavad kontrolli, kas vägivalla või sunniga, ähvardades ohvreid ja nende perekondi vägivallaga, valelubadustega tulevikus palka saada, riigist palgata väljasaatmisega ja võlga jäämisega ning manipulatsiooni abil, rõhutades kas ohvri puude olemasolule, alkoholi või narkootikumidest sõltuvusele.¹⁵ Inimkaubitsejad kasutavad kõiki taustteadmisi, mis neile on teatavaks saanud, lisaks takistades kõikvõimalike meetoditega ohvri lahkumist koju või kodumaale. Ohvreid hoitakse sageli peidetuna, kas lukustatud uste taga või aedades, harva tuuakse neid avalikkusega kontakti. Kokkupuude tekitab enamjaolt vaid juhul kui neid kasutatakse ära tänavatel kerjates, põllul tööd tehes, restoranides, hotellides või ehitusplatsidel.¹⁶

Kui ohver isegi suudab põgeneda ja abi otsida, siis mõningates riikides karistatakse ka ohvreid reaalsete sanktsioonidega või kaudselt sellega, et kriminaalprotsessis on ohvrile seatud kõrgem tõendamiskoormis, mitte kurjategijale. Sageli ei suudeta tööjõukaubanduses tuvastada meessoost ohvreid, isegi kui nad suudavad kirjeldada äärmuslikku ärakasutamist, mida nad taluma pidid. Paljude ametnike arvates pole mehed ohvrid, kuna inimkaubanduse ohvriteks langevad vaid naised.¹⁷ See ilmestab hästi tavainimeste arusaama inimkaubanduse olemusest, kuna teavitustöö on selles valdkonnas paljuski veel tegemata. Inimkaubanduse tõkestamise mõttes oleks vaja teavitustööd teha n-ö rohujuure tasandil, et noored saaksid võimalikult vara aimu, millised ohud varitsevad neid tööturul, reisides välisriikides jms paikades.

Nüüdisaegse orjuse vastase võitluse arenguga on kujunenud ühiskonnas arusaam, kes on inimkaubanduse ohvriteks. Mõne aasta möödudes Palermo protokolliga vastuvõtmisest, olid peaaegu kõik inimkaubanduse juhtumid seotud seksitööstusega, enamus identifitseeritud ohvreid olid naised ja tüdrukud. Näitlikustades õiguskaitseorganite teadmiste puudulikkust, kuna õigusakti mõte ei olnud kindlasti vaid naiste ja laste kaitsmine. Kuigi ka praegu on

¹⁵ Victim Identification: Trafficking in Persons Report 2013 (viide 14).

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*

hinnanguliselt ohvrite suurem osakaal naiste ja tüdrukute osas, siis on aina selgemaks saanud, et inimkaubanduse ohvriks on mõlemad soopooled. Seejuures on tööjõu kaubanduses nähtavad tendentsid, et suurem osa ohvritest on mehed ja poisid.¹⁸ UNODC 2012. aasta raporti kohaselt on naisohvrite osakaal suurim, koguni 59% ohvrite arvust, seejuures on ka tüdrukute osakaal suur, moodustades 17% ohvritest. Kuid märgata on tendentsi, et meeste osakaal on vähehaaval tõusmas: 14-18% kogu ohvrite arvust on mehed. Seejuures on poiste arv ca 8-10% piirimail.¹⁹

Üldiselt on näha, et lastega seotud inimkaubandus liigub tõusvas joones. Lapsohvrite seas on näha, et rohkem avastati juhtumeid, kus ohvriks langes tüdruk: iga kolme lapse seast, kes langeb inimkaubanduse ohvriks, on kaks neist tüdrukud. Sellised näitajad on võetud statistiliselt maailmas registreeritud ohvrite pealt. Regioonides erinevad ohvrite arvud nii soo, kui vanuse poolest. Kui Euroopa ja Kesk-Aasia maades raporteeritakse 16% lapsohvreid, siis Aafrikas ja Lähis-Ida on 68% ohvritest lapsed.²⁰ See tuleneb suuresti sellest, milline on inimkaubanduse nõudlus teatud piirkondades, näiteks on Lähis-Idas suurem osakaal lapstööjõul kui seda on Euroopas.

1.1.3.2 Kurjategija ehk kaubitseja

Tavapäraselt on organiseeritud kuritegevus meeste pärusmaa. Enamikes riikides moodustavad mehed umbes 90% vanglates olevate isikute arvust, seejuures on rohkem esindatud vägivalla kuriteo eest süüdimõistetud.²¹ Rohkem kui 50 riigist saadud informatsioon näitab, et 2/3 kas süüdistuse saanud ja/või süüdimõistetutest kurjategijatest, kes on vangistusena saanud karistuse inimkaubanduse eest on mehed (aastatel 2007-2010). See tendents on iseloomulik ka praegusele perioodile. Seejuures on naiste osakaal inimkaubanduses ebaproportsionaalselt suur, mitte ainult ohvritena, vaid ka kaubitsejatena. Paljudes riikides on naiskurjategijaid alla

¹⁸ Victim Identification: Trafficking in Persons Report 2013 (viide 14).

¹⁹ Global Report on Trafficking in Persons 2012. lk 14 (viide 6).

²⁰ *Ibid*, lk 14.

²¹ *Ibid*, lk 10.

15% kogu kuritegijate arvust, seejuures keskmiselt 12%, kui 30% kogu inimkaubanduses süüdistatutest/süüdimõistetutest on naised.²²

Naistel on seaduserikkujatena palju prominentsem roll tänapäeva orjanduses, kui muudes kuritegevuse vormides. Selline olukord vajab lahendust, eriti juhtumite puhul, kus endine ohver hakkab ise kaubitsejaks. Palju esineb juhtumeid, kus endine ohver teeb n-ö karjääri ning hakkab ise kaubitsejaks. Seejuures on teada, et enamik inimkaubanduse juhtudest, mis toimub riigi või regiooni tasemel, on ohver ja inimkaubitseja pärit ühest ja samast rahvusest.²³ Näiteks moodustavad Euroopas naisinimkaubitsejad suurima osa kui ühestki kuriteo eest kinni peetud naistest. Seejuures on naiskaubitsejad rohkem seotud tüdrukute vahendamisega ja neid kasutatakse lihtsamatel töödel, millel on suurem vahele jäämise risk. Paljud naised kaubitsevad tüdrukuid ja naisi seksuaalse eksploateerimise eesmärgil, mis on üks enim levinud inimkaubanduse vorme.

Märgata on regionaalseid ja subregionaalseid erinevusi naiste värbamises inimkaubandusse. Ida-Euroopas ja Kesk-Aasias on rohkem kui ¾ inimkaubanduses süüdimõistetutest naised.²⁴ Sellel on realistlik põhjendus, kuna enamik seksuaalselt eksploateeritavaid naisi, keda viiakse muudesse Euroopa piirkondadesse on pärit Ida-Euroopast. Seega võib tõmmata paralleeli, et ka kaubitsejad peaksid tulenema Ida-Euroopast ning suure tõenäosusega on naissoost.

Silmas tuleb pidada inimkaubanduse olemust, sest tavaliselt on n-ö „tegevusvõrk” rajatud transiit- või sihtkohariiki. UNODCi kogutud andmete põhjal on enamik kurjategijaid (inimkaubitsejaid) selle riigi kodanikud, kus nad arreteeriti. Seetõttu on kurjategijatel võimalik kiiremini võita ohvrite usaldus ja kasutada ära oma kohalikke tutvusi ähvardamaks ohvri pereliikmeid, kui viimane hakkab korraldustele vastu. Kohalikud inimesed teavad, kus piirkonnas asetseda, et ohvreid parimal võimalikul viisil kontrolli alla saada, neid värvata ja enda kontrolli all hoida.

²² Global Report on Trafficking in Persons 2012. lk 15 (viide 6).

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*, lk 6.

Juhtumite puhul, kus arest toimus kõrgema sissetulekuga sihtkohariigis, olid kurjategijateks tihti välismaalased (kui arestimine toimus transiitriigis).²⁵ Samuti on siin regioonide ja subregioonide vahel suured erisused. Võrreldes ülejäänud maailmaga teatavad Euroopa ja Lähis-Ida riigid rohkem välismaa kodanikest kaubitsejatest.²⁶ Riigid võivad enda regioonis samuti registreerida erinevusi, arvestades riigi rolli kaubandusvoos. Seejuures sihtkohariigid üldiselt raporteerivad pigem süüdimõistetuna välismaa kodanikke, kui seda teevad transiitriigid.

1.1.4 Vormid

Üldiselt võib inimkaubandus olla nii riigisisene kui riikidevaheline. Riigisisese inimkaubanduse puhul toimetatakse ohver ühest piirkonnast teise ning asjaolu, et ohver sattub väljapoole oma tavapärastest sotsiaalsete suhete raamistikku kergendab ohvrite ärakasutamist. Sageli viiakse ohvrid suurlinnadesse, mis on tuntud kaubandus- ja lõbustuskeskustena, suvitus- ja turismipiirkondadesse ning sadamatesse ja piirialadele. Riikidevahelise inimkaubanduse puhul on üldiseks suunaks vaesemate ja majanduslikult mahajäänud piirkondadest ohvrite arenenud riikidesse toimetamine.²⁷ Sellistes olukordades on ohver võõras keskkonnas, kus põgenemine ning kontakti leidmine õiguskaitseorganitega tundub sageli võimatu.

Inimkaubanduse definitsioon toob enamasti ära kõikvõimalikud süüteokoosseisud, mida inimkaubanduseks lugeda. Statistika kohaselt esineb inimkaubanduse vormidena enim, kas seksuaalsel eesmärgil või sunniviisilise tööjõu kasutamise eesmärgil inimkaubandust, ent selle kõrval seisab mitmeid vähem esinevaid vorme nagu kerjamisele sundimine, elundidoonorlus, illegaalne adopteerimine jms. Rahvusvaheliselt tuntud inimkaubanduse definitsioon tuleneb Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastase võitluse konventsiooni artiklist 4, mis sätestab – isiku ärakasutamiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist,

²⁵ Global Report on Trafficking in Persons 2012. lk 10 (viide 6).

²⁶ *Ibid.*

²⁷ M. Pajumets, T. Laan. Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega. Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon. Tallinn: 2005. lk 29.

inimröövi toimepanemise või muul viisil jõu kasutamise või sellega ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku abitu seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise või muu kuritarvituse teel. Ärakasutamisenä käsitletakse teise isiku sundimist prostitutsioonile või muul viisil seksuaalset ärakasutamist, sunniviisilist tööd või teenistust, orjuses või sama laadi seisundis pidamist või elundi sunniviisilist eemaldamist.²⁸ Mitteametlikult on välja toodud lisaks inimkaubanduse vorme, mis on konventsiooni artiklis toodu täienduseks. Näiteks lapssõdurite ebaseaduslik värbamine ja kasutamine, laste sunnitöö, kohustuslik sunnitöö, võlatöö või võlaorjus, lapspornograafia.²⁹ Kõikide nende inimkaubanduse vormide esinemine on erinevate piirkondade vahel jaotunud, näiteks ei esine Euroopas lapssõdurite värbamist, mis on pigem Aafrikas ja Lähis-Idas esinevaks probleemiks. Selliseid erisusi on palju ning tulenevad sageli regiooni või riigi erisusest.

1.1.4.1 Inimkaubandus seksuaalsel eesmärgil

Seksuaalne ekspluateerimine ehk inimkaubandus seksiaaris on enim identifitseeritud inimkaubanduse vorme (79%), sellele järgneb sunnitöö (18%). Naiste ekspluateerimine on sageli nähtav kesklinnades või kiirteede ääres. Kuna see inimkaubanduse vorm on kõige enam registreeritud, siis on see kõige rohkem käsitlemist leidnud, seda statistikas esitatud numbrite tõttu.³⁰ Kuigi ei saa öelda, et seksuaalsel eesmärgil ärakasutamine on kõige lihtsamini avastatav, siis teatud viisidel on see siiski paremini jälgitav. Näiteks paistavad kiirtee ääres seisvad prostituudid paremini silma kui põllul töötavad inimesed. ILO seob inimkaubanduse seksiaari osa sunniviisilise tööga, kuna nende vahel on tugev side olemas.³¹ Kui isik osutab teenuseid seksiaaris, siis sisuliselt ei saa ta oma töö eest palka ning ta on seda sunnitud tegema, mistõttu on ILO käsitus selle inimkaubanduse vormist relevantne.

²⁸ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Warsaw 16.05.2005. Arvutivõrgus: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/197.htm>, 02.12.2013.

²⁹ U.S Department of State. Definitions and Methodology, Trafficking in Persons Report 2013. Arvutivõrgus: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/210543.htm>, 03.12.2013.

³⁰ Global Report on Trafficking in Persons 2012. lk 6 (viide 6).

³¹ ILO. Forced Labour and Human Trafficking. lk 16. Arvutivõrgus: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_097835.pdf, 03.12.2013.

Seksuaalne eksploatatsioon toimub, kui inimesi sunnitakse või kasutatakse neid ära ähvardades kommertslikus seksikaubanduses nende tahte vastaselt. Seksiga kaubitsejad otsivad sageli oma ohvriteks haavatavaid inimesi, keda on varasemalt ära kasutatud, kuna see muudab ohvraid nõrgemaks ning kergemini kontrollile alluvamaks. Inimkaubitsejad kasutavad ohvrite peal vägivalda, ähvardusi, valesid, valelubadusi, võlaorjust ja muid kontrollivorme ja manipulatsiooni, et hoida ohvraid seksitööstuses. Inimkaubandus seksuaalsel eesmärgil esineb koos kommertsliku seksikaubandusega suuremates mõõtmetes, kui paljud inimesed seda mõistavad. Seksuaalset eksploatatsiooni on leitud erinevates toimumispaikades nagu tööstuses, seejuures hõlmates elurajoonides asuvaid bordelle, n-ö võõrustaja klubisid, *on-line* eskortteenuse pakkujaid, fiktiivseid massaažiteenuseid pakkuvaid ärisid, striptiisiklubisid ja tänava prostitutsiooni.³²

1.1.4.2 Inimkaubandus sunniviisilise tööjõu kasutamise eesmärgil

Inimkaubanduse üheks enim levinud vormiks peetakse sunnitööd. Sunnitöö niivõrd laia leviku põhjuseid on mitmeid, näiteks võib see avalduda kui hoolimatud tööandjad leiavad ja pööravad enda kasuks seaduselüngad ning kasutavad kaitsetuid töötajaid ära. Probleem püsib kuna esineb tööpuudus, elatakse vaesuses või selle piirimal, ühiskonnas on tavapärasest kõrgem kuritegevus, diskrimineerimine, korruptsioon, poliitilised konfliktid ja mõju avaldab ühiskonna passiivne nõusolek sellisele käitumisele. Ühe sunnivahendina inimese enda kontrolli all hoidmiseks kasutakse n-ö võlaga sidumist. Seejuures võivad töötajad võla pärida, mis on omane rohkem traditsioonilistele võlatöö süsteemidele, see levib Lõuna-Aasias, kus näiteks orjusesse kaasatakse suur hulk inimesi läbi mitme generatsiooni.³³ Kui inimkaubandus seksuaalse eksploateerimise eesmärgil oli pigem sõltuvuses regioonist, siis sunnitöö on kinni traditsioonides ning välja kujunenud ühiskonna struktuurides.

³² Polaris Project. Sex Trafficking in the U.S. Arvutivõrgus: <http://www.polarisproject.org/human-trafficking/sex-trafficking-in-the-us>, 12.01.2014.

³³ U.S. Department of State. Major Forms of Trafficking in Persons. Trafficking in Persons Report 2009. Arvutivõrgus: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2009/123126.htm>, 04.01.2014.

ILO hinnangul on 20,9 miljonit sunnitöölist, nendest 18,7 miljonit (90%) ekspluateeritakse erasektoris, eraisikute või ettevõtete poolt. Neist umbes 4,5 miljonit (22% kogu arvust) on seksuaalse ekspluatsiooni ohvrid ja 14,2 miljonit (68%) on sunniviisilise töö ohvrid, sellistes majanduslikes sektorites nagu põllumajandus, ehitus, kodumajapidamised ja tööstus. Ülejäänud 2,2 miljonit (10%) on riiklikult kehtestatud sunnitöö vormides ekspluateeritud, nagu näiteks vanglas, mis ei vasta ILO standarditele, või rakendatud tööle riiklikus sõjaväes või mässulistest relvajõukudes.³⁴ Statistiliselt on need numbrid suured, kui arvestada asjaolu, et tegemist on suhteliste arvudega, kuna inimkaubandust ei ole võimalik kunagi kindlalt mõõta, siis on see kuriteo liik aina laienemas.

Suurem osa sunniviisilise töö ohvritest on naised ja tüdrukud – 11,4 miljonit (55%), võrdlusena 9,5 miljonit (45%) mehed ja poisid. Täiskasvanud on rohkem mõjutatud kui lapsed; (74%) 15,4 miljonit ohvrit on rohkem kui 18 aastat vana, kui lapsed 17 aastat ja alla on esindatud 26%-l kõikidest ohvritest (või 5,5 miljonit last).³⁵ Seejuures on laste väiksem osakaal põhjendatav sellega, et nende kasutamine tööturul ei pruugi olla niivõrd efektiivne, kuna neil puudub kogemus ning nad ei jõua paljusid töid füüsiliselt teha.

HEUNI uurimus näitab, mis situatsioonides me tööjõu ärakasutamist enim näeme, seda erinevates sektorites alates põllumajandusest kuni laevanduse ja ehituseni, teenindavas sektoris, kaubanduses, hooajatöödel ja kodutöödel. Selle iseloomulikuks jooneks on madalad palgad või siis töö ilma palgata, pidev töö jälgimine ja kontroll, lisaks välisriigis töötades ka passide ära võtmine, pikad tööpäevad (palju töötunde), piiratud liikumisvabadus ja lepingud võõrkeeles, millest töötajad aru ei saa.³⁶ Selliste meetmetega tagavad kaubitsejad kontrolli ohvri üle, sageli raskendatakse inimese võimalusi lahkumiseks.

Sunnitööjõu kaubitsemine on tunnistatud Euroopas olevat suureks probleemiks ja seda pea igas riigis. Kui inimkaubandus seksuaalsel eesmärgil on olnud viimase 10 aasta jooksul laiaulatuslike reklaamikampaaniate sihtmärgiks, selle kohase teadvuse tõstmise ja uurimise kõrval on sunnitöö tulnud tähelepanu alla alles hiljuti.³⁷ Selle vastase võitluse aluseks on vaja

³⁴ ILO Global Estimate of Forced Labour – Results and methodology 2012. lk 13 (viide 1).

³⁵ *Ibid*, lk 14.

³⁶ HEUNI. New Types of Crime – Proceedings of the International Seminar held in connection with HEUNI's thirtieth anniversary Helsinki 20 October 2011. Helsinki 2012, Hakapaino Oy. lk 13.

³⁷ HEUNI. Trafficking for Forced Labour and Labour Exploitation in Finland, Poland and Estonia. Helsinki 2011, Hakapaino Oy. lk 9.

teadvustada noori, kes on tööturule astumas, samas tuleb tõsta ka teistes vanusegruppides inimeste teadlikkust, mis ohud neid võivad varitseda ja kust abi leida. Lisaks on ülimalt oluline, et inimestel oleks baasteadmised nende inimõigustest ja tööõigustest ning teadmine, mille korral enda kaitseks välja astuda.

1.1.4.3 Muud inimkaubanduse vormid

Muud inimkaubanduse vormid on vähem esinevad. Inimkaubanduse üheks vormiks on ka organidoonorlus ehk organite eemaldamine ärilisel eesmärgil. Inimorganite kasutamine siirdamisega on viimastel aastakümnetel püsivalt kasvanud, seda põhjustab pidev nõudluse kasv, mille üheks põhjuseks on vananev ühiskond.

Elundite siirdamine on praegu kõige tasuvam lõppjärgus neerupuudulikkuse ravimeetodeid, samas kui selliste elundite nagu maksa, kopsude ja südame lõppjärgus puudulikkuse korral on see ainus kättesaadav ravimeetod. Kuna nõudlus on suur, siis esineb suur elundite puudus ning see paneb organiseeritud kuritegelikud ühendused kauplema inimorganitega: nad otsivad ja eemaldavad elundeid arengumaades ja toimetavad need retsipientidele Euroopa Liidus. Rahvusvahelised kuritegelikud ühendused on avastanud elundite pakkumisest ja nõudlusest tekkinud tulusa lõhe, avaldades äärmises vaesuses elavatele inimestele rohkem survet nende elundite müümiseks.³⁸

Lisaks on mitmed rahvusvahelised organisatsioonid probleemile tähelepanu hakanud pöörama. Sellega seoses on leitud, et Palermo protokollis toodud inimkaubanduse mõiste ei anna piisavalt konkreetset organidoonorluse definitsiooni. 2008. aastal loodi Istanbuli deklaratsioon, mis on mõeldud lisana Palermo protokollile. Seal defineeritakse organidoonorlust järgmiselt: organi kaubitsemine tähendab selle värbamist, transporti, üleandmist või vastu võtmist nii elusaid või surnud inimesi või nende organeid, kas

³⁸ Euroopa Liidu Komisjoni Teatis. Elundidoonorlus ja elundite siirdamine: poliitikameetmed ELi Tasandil, KOM (2007) 275 lõplik. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0275:ET:NOT>, 15.01.2014.

ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku abitu seisundi ärakasutamise või andes või saades kolmandalt osapoolelt makseid või muid boonuseid, et saavutada kontroll üle potentsiaalse doonori transpordi, eesmärgiga ekspluateerida neid, eemaldades organeid siirdamiseks.³⁹ Sisuliselt on näha, et mõiste on väga sarnane inimkaubanduse definitsiooniga ent iseärasused tulevad isiku seisundist, kui inimkaubanduses on subjektiks vaid elus inimene, siis organi kaubitsemises on subjektiks ja objektiks nii elusad kui surnud isikud ning nende organid. Erinevuseks on maksete tegemine doonori, kui organi ostja või kolmandate osapoolte vahel. Seejuures on küsitav makse tegemine, kuna see muudab doonori sõltuvaks ning tehingu nõrgemaks osapooleks. Organite müük on kõikides riikides (v.a Iraan) illegaalne, olenemata sellest, kas makse kätte saadakse.⁴⁰ Pole küsimustki, et organi, rakkude või kudede eest teatud varas mõõdetava boonuse saamisel on tegemist juba kaubitsemisega.

Seejuures tuleb tähele panna, et need kolm põhikomponenti, mis definitsioonis kajastuvad: aktiivne tegevus ohvriga, nõusoleku saamine ähvardamise jmt alusel ning kontrolli saavutamine ohvri üle, peavad alati kuriteo koosseisus olema olemas. Vastasel juhul puuduvad kuriteo koosseis, kuna tavapärase meditsiiniõiguses on lubatud inimesel oma rakke, kudesid ning organeid siirdamiseks lasta eemaldada, selleks on vaja isiku nõusolekut. Asjaolu, kuidas see nõusolek saadakse on aga küsitav, kuna küsimus kerkib maksete tõendamises, kui oma organeid või rakke tõesti müüakse. Seega on selline inimkaubanduse liik äärmiselt kergesti varjatav ning õiguskaitseasutustele raske tõendada.

Lisaks organidoonorlusele esineb inimkaubanduse vormidena: kerjamisele sundimist, abiellumisele või kuritegevusele sundimist, illegaalset adopteerimist, lisaks lapssõdurite värbamist jms. Ent eeltoodud vormid esinevad vähem ning kogu pildis suurt osakaalu neil pole.

³⁹ D. Budiani-Saberi, S. Columb. A human rights approach to Human Trafficking for Organ Removal. *Medicine, Health Care and Philosophy (A European Journal)*. Arvutivõrgus: <http://link.springer.com.ezproxy.utlib.ee/article/10.1007%2Fs11019-013-9488-y/fulltext.html#CR54>, 10.02.2014.

⁴⁰ *Ibid.*

2. INIMKAUBANDUS RAHVUSVAHELISES ÕIGUSES

2.1 Määratlus seadusandluses

Inimkaubandus on oma mastaabilt laienenud, hõlmates pea kõiki vanusegruppe, riike ja regioone. Rahvusvaheline üldsus on mõistnud kuriteo olemust ja hakanud aktiivse sekkumise läbi selle nähtusega ühiskonnas võitlema. Inimkaubanduse süüteoga kaasneb alati teatud inimõiguste rikkumise. Hõlmatud on kõikjal tunnustamist leidnud inimõigused, mis peaksid olema kõikidele inimgruppidele tagatud, olenemata vanusest, soost või rassist. Seejuures rikutakse inimkaubandusega mitmeid teisi rahvusvaheliselt tunnustatud õigusnorme nagu rahvusvaheline tööõigus, humanitaarõigus, rahvusvaheline kriminaalõigus ning migratsiooniõigus. Seega on ülimalt oluline anda ülevaade rahvusvahelistest õigusaktidest, mis käsitlevad inimkaubandust ja vaadelda missugused aktid selle erinevaid vorme reguleerivad.

Euroopa ja suurem osa maailmast on mingil viisil sunnitud, orjatöö taolise tegevuse, tööjõu kaubanduse või tööjõu ekspluateerimise reguleerinud oma riigi seadustes. See võib olla kas spetsiifilises kaubandusvastases seaduses, kriminaalkoodeksis, või mõnes muus migratsiooni- või tööseaduses.⁴¹ Selle ehedaks näiteks on ka Eesti Karistusseadustik, kus inimkaubandust kui konkreetset sätet ei olnud kuni 21. novembrini 2011. aastal. Seejuures näitab UNODCi 2009. aasta inimkaubanduse raport positiivset mõju, kuidas Palermo protokoll on aina enamates riikides kriminaliseeritud, aastatel 2003-2008 nende riikide arv kahekordistus. Nüüdseks on 155 riiki ja territooriumi selle ratifitseerinud. See positiivne trend on jätkunud viimase kolme aasta jooksul. Aastaks 2012 oli 162 riiki ratifitseerinud inimkaubanduse või mõne selle vormidest oma riigi seadusandluses.⁴²

See, mis ühtsetele koostöö pingutustele eelnes, nõudis riikidelt suurt tööd, suuresti ka kompromisside ja järeleandmistega tegemist. Üheselt kokku lepitud inimkaubanduse definitsiooni puudumine põhjustas erinevaid või koguni vastanduvali riiklikke lähenemisi,

⁴¹ HEUNI. New Types of Crime – Proceedings of the International Seminar. lk 15 (viide 36).

⁴² Global Report 2012. lk 82 (viide 6).

mis tegi igasuguse piiriülese koostöö võimatuks või ebaefektiivseks.⁴³ Läbi aastate toimunud rahvusvahelise õiguse arenguga seoses on loodud mitmeid dokumente ja akte, mis reguleerivad inimkaubandust või mõnda selle vormi. Allpool on toodud nimekiri rahvusvahelistest lepingutest, mis on relevantssed inimkaubandusest rääkides:

- Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt (*International Covenant on Civil and Political Rights - ICCPR*), vastu võetud 1966.a;
- Majanduslike, sotsiaalsete ja kultuurialaste õiguste rahvusvaheline pakt (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights - ICESCR*), vastu võetud 1966.a;
- Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (*Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – CEDAW*), vastu võetud 1979.a;
- Lapse õiguste konventsioon (*Convention on the Rights of the Child – CRC*), vastu võetud 1989.a;
- Rahvusvaheline migranttöötajate ja nende pereliikmete õiguste kaitse konventsioon (*International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*), vastu võetud 1990.a;
- Lapse õiguste konventsiooni valikulise protokolliga laste müügi, lasteprostitutsiooni ja – pornograafia kohta (*Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, childprostitution, and childpornography*), vastu võetud 2000.a;
- ÜRO rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise konventsioon (*UN Convention Against Transnational Organized Crime*), vastu võetud 2000.a;
- Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll (*Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*), vastu võetud 2000.a;
- Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioon (*Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Persons*), vastu võetud 2005.a;

⁴³ Justiitsministeerium. Inimkaubanduse definitsiooni ja kuriteokosseisu analüüs 2009. lk 21. Arvutivõrgus: http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50155/IK+definitsiooni+ja+kuriteokosseisu+analuus_1%F5plik.pdf, 11.02.2014.

- Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset (*Directive 2011/36/EU of the European Parliament and Council on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims*), vastu võetud 2011.a;

Tegemist on vaid näitliku nimekirjaga ning kõiki neist aktidest pole käesolevas töös analüüsitud. Antud peatükk käsitleb vaid tuntumaid ja seejuures riikide poolt enim vastu võetud või ratifitseerimist leidnud akte, mille mõju rahvusvahelisel tasandil on suurim.

Antud töö kirjutamise seisuga on mitmeid aktiivselt tegutsevaid rahvusvahelisi organisatsioone ning väiksemaid valitsusväliseid organisatsioone, kes inimkaubanduse vastu võitlevad. Üks olulisemaid rahvusvahelisi organisatsioone inimkaubanduse vastase võitluse maastikul on ÜRO ning selle allüksus UNODC. Lisaks Euroopa Nõukogu, EL, selle institutsioonid ja ametid (ELi temaatika leiab käsitlemist järgmises peatükis), ILO, Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon (IOM) ning Euroopa Koostöö- ja Julgeolekuorganisatsioon (OSCE) ja paljud valitsusvälised organisatsioonid nagu Polaris Project, Human Rights Watch ja paljud teised.

Käesoleva töö eesmärgiks on peatükiga näidata kui laialdaselt on inimkaubandust rahvusvaheliselt käsitletud, millised organisatsioonid sellega tegelevad ja millised on nende regulatsioonid inimkaubandusega võitlemisel. Eelkõige on antud peatükis välja toodud erinevad inimkaubandust reguleerivad õigusaktid, mis on rahvusvahelises õiguses vastu võetud. See näitab kuivõrd aktuaalne on probleem rahvusvahelisel tasandil, nähes arengut pidevate muudatuste ning täienduste tegemise läbi, mida on märgata üksteisele järgnevates aktides. Näiteks on märgata tendentsi, et inimkaubanduse definitsioon on muutunud aastate jooksul üldsõnalisemast konkreetsemaks ning üha enam rõhku pannakse preventsioonimeetmetele, kuid samuti töö ohvritega (resotsialiseerimine, ohvriabi) on tähelepanu keskmesse tõusnud.

2.1.1 ÜRO Palermo protokoll

Üks suurimaid rahvusvahelisi samme, mida inimkaubanduse vastu võitlemiseks ühiselt tehti leidis aset 2000. aastal. Sel aastal võeti vastu ÜRO konventsioon Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu (edaspidi Palermo protokoll) ja sellega kaasnev täiendav konventsioon Naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest kaitsmise protokoll (edaspidi Protokoll).⁴⁴ Palermo protokoll eesmärgiks on edendada koostööd rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse tõhusamaks ärahoidmiseks. Tulenevalt protokoll preambulast on eesmärgiks sätestada esmakordselt ühtne inimkaubandust käsitlev õigusakt ning sellega kaitsta inimkaubandusega ohustatud isikuid. Eelkõige naiste ja laste ekspluateerimise vähendamist, kuid võtta vastu meetmeid, mis minimaliseeriks isikute igal viisil ekspluateerimise nõudlust. Lisaks tõhustada koostööd võitlemaks organiseeritud kuritegevusega, hoides ära inimkaubandust ja kaitstes rahvusvaheliselt tunnustatud inimõigusi.

Palermo protokoll on julgustanud riike hakkama inimkaubandust kriminaliseerima, see edastab sõnumit kogu rahvusvahelisele kogukonnale, et inimkaubandus rikub inimõigusi ja seda ei tolereerita.⁴⁵ Protokoll on koostatud tõstmaks rahvusvahelise kogukonna poliitilist jõudu võitlemaks inimkaubandusega kui organiseeritud kuritegevusega. Palermo protokollil on rahvusvahelisel tasandil suur mõju, see oli üks esimesi dokumente, mis andis niivõrd laialt avatud inimkaubanduse mõiste. Artikkel 3 defineerib: inimkaubandus tähendab isiku ekspluateerimiseks tema värbamist, vedamist, üleandmist, majutamist või vastuvõtmist, inimiröövi toimepanemise või muul viisil jõu kasutamise või sellega ähvardamise, petmise, võimu kuritarvitamise või isiku abitu seisundi ärakasutamise või teist isikut kontrolliva isiku nõusoleku saavutamiseks makse tegemise või vastuvõtmise või muu hüvise pakkumise või vastuvõtmise või muu kuritarvituse teel. Ekspluateerimisena käsitletakse ka teise isiku prostitueerimisele sundimist või muul viisil seksuaalset ärakasutamist, sunniviisilist tööd või

⁴⁴ ILO. Trafficking and Forced Labour Exploitation. lk 10 (viide 6).

⁴⁵ Laura. L. Shoaps. Room for improvement: Palermo protocol and the trafficking victims protection act. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=6869e263-35b8-416c-ac89-22e46a6f996c%40sessionmgr198&hid=109>, 5.02.2014.

teenistust, orjuses või sama laadi seisundis pidamist või elundi sunniviisilist eemaldamist.⁴⁶ Eeltoodu on liikmesriikidele muudetud kohustuseks. Antud tegevus tuleb kriminaliseerida, kui see on pandud toime tahtlikult, katse staadiumis, kaasaaidates, kuriteo organiseerimise või sellele kihutamise. See on ka üks peamisi erisusi, mis Palermo protokollis varasematest aktidest eristab, nimelt esmakordselt kriminaliseeriti inimkaubanduse katse ning kaastäideviimine.

Ent antud protokoll ei ole oluline vaid sellepärast, et sätestab inimkaubanduse mõiste, sel aktil on omad plussid ja miinused. Esiteks tuleb protokollist konventsiooniosalistele riikidele mitmeid kohustusi, peale inimkaubanduse kriminaliseerimise oma riigi seadusandluses. Lisaks on riikide kohustuseks tegeleda inimkaubanduse ennetamise ja ärahoidmisega, kuid kindlasti vähemoluliseks ei saa lugeda teavitustöö ning koostöö tegemist erinevate organisatsioonidega nii siseriiklikul kui rahvusvahelisel tasandil. Palermo protokollil on rahvusvahelisel tasandil suur jõud, kuna protokollis ratifitseerinud riigid peavad tegema koostööd ning võtma vastu meetmeid, et võimalikult efektiivselt kuriteo vastu võidelda. Positiivse aspektina võib välja tuua asjaolu, et ohvri nõusolek ei välista kuriteo koosseisu. Ohvril, kes on sunnitööl või võlaorjuses (või muus inimkaubanduse vormis ekspluateeritud) n-ö lõksus, on isiku nõusolek pigem formaalne ning ilmselt antud teistel alustel. Lisaks ei ole selliste inimeste mittenõustumist võimalik kontrollida, kuna neid on juba füüsiliselt või vaimselt kellegi kontrolli alla sunnitud.

Teisalt võib Palermo protokollis suureks puudujäägiks lugeda rakendamise- ja jõustamismeetmete puudumist. Selleks võib lugeda nii ohvri tuvastamismeetmete puudumist, kui edasist tööd ohvritega, keda on vaja aidata ühiskonda resotsialiseerimisel. Protokolliga liitunudul tuleks reaalseid meetmeid võtta vastu, et isikuid nii sotsiaalsel kui psüühilisel tasandil aidata. Lisaks võib puudusena välja tuua, et pole konkreetselt määratletud, kuidas juriidilist isikut saab kuriteo eest vastutusele võtta ja milline kohane karistus kohalduks. Teatud ohvritele peaks sättega tagama kindlad abimeetmed, näiteks lastele, kellel puudub vajalik elukogemus ning seega on kaitsetumad sellistes olukordades. Seejuures peaks Palermo

⁴⁶ Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll. – RT II 2004, 7, 23.

protokolli siduma teatud rakendussätetega või teise aktiga, mis tooks välja efektiivse kohtuliku ja õiguskaitse koostöö võitlemaks inimkaubandusega.

2.1.2 Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioon

Euroopa Nõukogu konventsioon, mille aluseks on Palermo protokoll ja teised rahvusvahelised inimkaubanduse vastast võitlust käsitlevad õigusaktid, püüab tõhustada nende aktidega loodud kaitset ja kehtestada rangemaid norme. Konventsiooni peamised eesmärgid on tõkestada inimkaubandust ja selle vastu võidelda, kaitsta inimkaubanduse ohvrite inimõigusi, luua ohvrite ja tunnistajate kaitse ja abistamise üldine normistik, arvestades soolise võrdõiguslikkuse põhimõtet ning tagada tõhus uurimine ja kohtu alla andmine, edendada rahvusvahelist koostööd.⁴⁷ Konventsiooni artiklis 4 defineeritakse inimkaubandust samamoodi nagu seda tehti Palermo protokollis, mis näitab kuriteo olemuse mõistmise järjepidevust.

Varasemale inimkaubanduse definitsioonile on lisandunud meetmed, mis peaksid liikmesriike panema keskenduma inimõiguste kaitsele ja inimõiguslikule lähenemisele. Seejuures looma või tugevdama suundasid ja programme, et takistada inimkaubandust: uurimuste läbiviimine, informatsiooni levik, teadlikkuse tõstmine ja hariduslikud kampaaniad, sotsiaalsed ja majanduslikud omaalgatused ja treeningprogrammid, pühendudes neile inimestele, kes on inimkaubanduse riskigrupis ja teisalt professionaalidele, kes on hõlmatud inimkaubandusega võitlemisel.⁴⁸ Artikkel 18 näeb ette, et artiklis 4 toodud teod oleksid toime pandud tahtlikult seega kvalifitseeritud kuritegudena, sellest tulenevalt on konventsiooniosalistel riikidel kohustus kriminaliseerida inimkaubandus siseriiklikus õiguses. Artikkel 19 sätestab karistuse teenuse ostjale, kes on teadlik, et teenuse osutajaks on inimkaubanduse ohver. Sellise töendamiskoormise seadmine on küsitav. Samuti on ette nähtud juriidilise isiku vastutusele võtmine, mille on juriidilise isiku kasuks toime pannud iseseisvalt või juriidilise isiku organi liikmena tegutsenud isik, kes on juriidilise isiku juures juhtival kohal, sedastab artikkel 22.

⁴⁷ Justiitsministeerium. Inimkaubanduse definitsiooni ja kuriteokoosseisu analüüs. 2009. lk 2 (viide 43).

⁴⁸ Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings (viide 28).

Seejuures on karistatav süüteo katse, kuriteole kaasaaitamine ja kihutamine, lisaks on konventsioonis kirjas asjaolud, mis karistuse mõistmisel võetakse arvesse raskendavate asjaoludena.

Võrreldes ÜRO Palermo protokolliga on inimkaubanduse vastase Euroopa Nõukogu konventsiooni kohaldamisala laiem. Kui Palermo protokolliga täiendavat ÜRO konventsiooni kohaldatakse selle artikli 3 lg 1 kohaselt raskele rahvusvahelisele kuriteole ja kui selle toimepanija on organiseeritud kuritegelik ühendus, siis Euroopa Nõukogu konventsiooni artikkel 2 hõlmab riigisiseseid inimkaubanduse juhtumeid, millesse ei pruugi olla kaasatud organiseeritud kuritegelik ühendus.⁴⁹

2.1.3 Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/36/EL

Antud direktiiviga asendati EL nõukogu raamotsus 2002/629/JSK, mis oli eelkõige suunatud liikmesriikide karistusõiguse ühtlustamisele. Selle direktiiviga kehtestati ELi tasandil miinimumeeskirjad kuritegude ja sanktsioonide määratlemiseks inimkaubanduse puhul. Kehtestati meetmed, et tugevdada inimkaubanduse tõkestamist ja nende kuritegude ohvrite kaitset.⁵⁰

Direktiivi artikkel 2 defineerib inimkaubanduse läbi liikmesriigi kohustuse võtta vastu vajalikud meetmed, et tagada järgmiste tahtlike tegude karistatavus: isiku värbamine, transportimine, üleviimine, varjamine või vastuvõtmine, sealhulgas kõnealuse isiku üle saavutatud kontrolli vahetamine või üleandmine, milleks kasutatakse ähvardust, jõudu või muid sunnimeetodeid, inimröövi, kelmust, pettust, võimu või kaitsetu seisundi kuritarvitamist või teise isiku üle kontrolli omava isiku nõusoleku saavutamiseks raha või hüvitise võtmist

⁴⁹ Justiitsministeerium. Inimkaubanduse definitsiooni ja kuriteokoosseisu analüüs. 2009. lk 22 (viide 43).

⁵⁰ Europa – ELi õiguse kokkuvõtted - Inimkaubanduse tõkestamine ja selle vastane võitlus. Arvutivõrgus: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/jl0058_et.htm, 22.04.2014.

või andmist ärakasutamise eesmärgil.⁵¹ Samas artiklis tuuakse välja täpsustused, mida tähendab kaitsetu seisund, ärakasutamine ja ohvri nõusolek. See on peamine erisus Palermo protokolliga, mis oli üldise sõnastusega ning pigem fokuseeritud organiseeritud kuritegevusele, st inimkaubandus, mis oli organiseeritud kuritegevuse kätes, seejuures võib inimkaubandus olla üksikisiku poolt toime pandud.

Preambulas on kirjas, et inimkaubandus on raske kuritegu, mis pannakse sageli toime organiseeritud kuritegevuse raames, millega kaasneb põhiõiguste ränk rikkumine ning see on sõnaselgelt keelatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga.⁵² Inimkaubanduse definitsiooni on edasi arendatud Palermo protokollist ja Euroopa Nõukogu konventsioonist, kuna ärakasutamise erinevaid vorme on välja toodud (peale seksuaalse ärakasutamise ja sunniviisilise töö), mis muudab definitsiooni konkreetsemaks. Seejuures on eesmärgiks, et uued meetmed tagaksid paremini ohvrite abistamise, selleks luua tõsisemaid meetmeid nende vastu, kes vastutavad lapse seksuaalse kuritarvitamise ning nendega kauplemise eest, võttes arvesse kiiresti muutuvaid internetitehnoloogiaid.⁵³ Eesmärgiks on kindlustada inimkaubanduse võimalike vormide kriminaaliseerimine, tuua välja raskendavad asjaolud karistuse mõistmisel, tagades võimalikult efektiivne ohvriabi ning ennetustöö (ametnike koolitamine jms).

Suure erisusena eelnevatest konventsioonidest ja protokollidest võib välja tuua, et kriminaalmenetluse läbiviimine ei sõltu ohvri avaldusest. See tähendab, et inimkaubandusega seotud kuritegude uurimine ja süüdistus ei sõltu ohvri tunnistustest ega süüdistustest, st kriminaalmenetlus võib jätkuda peale seda, kui ohver on oma avalduse tagasi võtnud (artikkel 9). Erisuseks on asjaolu, et kui kuriteo ohvriks on laps (alla 18-aastane isik), on ärakasutamine automaatselt inimkaubandus, isegi kui ühtegi sunnimeedet (ähvarduse, jõu, pettuse jms kasutamine) ei ole rakendatud (p 22).⁵⁴ Sättega luuakse tugevam laste kaitse inimkaubanduse vastases võitluses, kes on ohvritena abitumad kui täiskasvanud.

⁵¹ Euroopa parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/36/EL, 5. aprill 2011, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK. – ETL L 101, 05.04.2011.

⁵² *Ibid.*

⁵³ Justiitsministeerium. Inimkaubanduse definitsiooni ja kuriteokoosseisu analüüs. 2009. lk 25(viide 43).

⁵⁴ Inimkaubanduse tõkestamine ja selle vastane võitlus (viide 51).

2.1.4 Muud regulatsioonid ja organisatsioonid

Teised organisatsioonid, millele peatüki alguses viitasin, tegelevad kõigi inimkaubanduse vormide vastase võitlusega läbi õigusaktide loomise ja rakendamise. Õiguste tagamiseks on erinevaid tegevusplaanide ning strateegiaid vastu võetud, kuidas akte siseriiklikult üle võtta. Võrreldes eeltooduga reguleerivad ILO, IOM ja OSCE teatavaid spetsiifilisemaid suundi inimkaubanduse valdkonnas.

2.1.4.1 ILO

ILO on eesmärgiks võtnud alaealiste tööliste arvu vähendamise. Lisaks uueks peamiseks initsiatiiviks on kaitsta naisi ja tüdrukuid nüüdisaegse orjuse eest Lõuna-Aasias ja Lähis-Idas. Seejuures on ILO-l mitmeid õigusakte ning tegevusplaanide, mille alusel eesmärgipärane töö toimub. ILO deklaratsioonis sisalduvate töö- ja rakendatavate aluspõhimõtete ja -õiguste neli tuumpõhimõtet on:

- a) ühinemisvabaduse ja kollektiivsete läbirääkimiste õiguse tõhus tunnustamine;
- b) sunniviisilise või kohustusliku töö kõigi vormide kõrvaldamine;
- c) laste töö kaotamine;
- d) diskrimineerimise kõrvaldamine töö ja kutseala suhtes.

Kaks põhilist konventsiooni, mis on kõige tihedamini seotud inimkaubanduse temaatikaga ning Palermo protokolliga on nr 29 – sunniviisilise või kohustusliku töö konventsioon ja nr 182 – lapsele sobimatu töö keelustamise ja selle likvideerimiseks viivitamatute meetmete võtmise kohta.⁵⁵ ILO on kokku kehtestanud kaheksa konventsiooni, kuid kõige olulisemaks on kaks eeltoodut. Aktide eesmärgiks on võimalikult kiiresti lõpetada sunniviisilise või kohustusliku töö kasutamine kõikides vormides, üritades tagada, et konventsiooniosalised muudaksid inimkaubanduse kriminaalkorras karistatavaks. Lisaks lapstööjõu kasutamise piiramiseks peavad konventsiooniosalised võtma vastu meetmeid, et tagada lastele sobimatu töö keelustamine ja nende likvideerimine. ILO töötab põhimõttel, et riigid ise peavad võtma

⁵⁵ Justiitsministeerium. Inimkaubanduse definitsiooni ja kuriteokoosseisu analüüs. 2009. lk 27 (viide 43).

vastu meetmeid, kuid töötades ise üleüldise ennetustööga. Lisaks teeb ILO palju statistilist tööd ning üritab probleemide valupunkte laiema avalikkuse ette tuua.

2.1.4.2 OSCE

OSCE otsusega nr 2/03 inimkaubanduse vastu võitlemise kohta kiideti heaks OSCE tegevusplaan inimkaubanduse vastu võitlemiseks. Tegevusplaani eesmärgiks on varustada osalisriigid laiahaardeliste õigusaktidega, mis aitaksid neil täita inimkaubanduse vastase võitlemisega seotud kohustusi.⁵⁶ Tegevuskava näeb liikmesriikidele ette teatud meetmed, kuidas seda kuritegu ennetada, säilitades humanitaarne ja kaastundlik lähenemine, eelkõige selleks, et aidata ohvreid. OSCE tegevuskava näeb ette Palermo protokolli ratifitseerimist ja rakendamist, tegevusplaanis sisalduv inimkaubanduse mõiste rajaneb samuti Palermo protokolli artiklil 3. OSCE toetab täielikult ÜRO tegevust inimkaubandusega võitlemisel ning rohkem eraldiseisvaid programme ja meetmeid ei ole sätestatud.

2.1.4.3 IOM

Rahvusvaheline Migratsiooniamet (IOM) leiab, et inimkaubandusele tuleb läheneda võttes aluseks kogu migratsioonikorraldust. Selline lai tegevuste käsitus loob koostöövõrgustikud riiklike institutsioonide, kui valitsusväliste ja rahvusvahelise organisatsioonidega.⁵⁷ IOM viib läbi nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid uurimusi, lisaks pakkudes tehnilisi koostöövorme, et kaasata riiklikud ja ühiskondlikud institutsioonid. IOM on oma sihtmärgi preventiivsele tegevusele suunanud, viies läbi informatiivseid kampaaniaid, kasutades selleks massimeediat, kohalikke meediaallikaid ja personaalseid kommunikatsiooni meetodeid. Lisaks on IOM loonud maailma suurima andmebaasi esmase informatsiooniga inimkaubanduse ohvritest ning käsiraamatu, et aidata inimkaubanduse ohvreid.

⁵⁶ Justiitsministeerium. Inimkaubanduse definitsiooni ja kuriteokoosseisu analüüs. 2009. lk 26 (viide 43).

⁵⁷ International Office of Migration. Counter-Trafficking – IOM's Approach. Arvutivõrgus: <http://www.iom.int/cms/countertrafficking>, 14.01.2014.

2.1.4.4 Muu

Lisaks eelpool toodud organisatsioonidele on valitsusväliseid organisatsioone, mis tegutsevad iseseisvalt end ise rahastades, tegeledes teatud ühiskonna valupunktide lahendamisega. Inimkaubandusega seotud valitsusvälisteks organisatsioonideks on Human Rights Watch (edaspidi HRW), Polaris Project ja paljud teised.

HRW on tähelepanu koondatud inimõiguste tagamisele. Nende eesmärgiks on kaotada tänapäevane orjus. Lisaks on neil eksperdid ja n-ö õigusvalvurid, kes peaksid inimõigustega seotud probleeme lahendama ning õigusi tagama. Nende tegevus toimub ülemaailmselt, kuid eelkõige on hetkel sihtgrupiks probleemsemad regioonid nagu Lähis-Ida, Kagu-Aasia ja territooriumid, kus riigivõim ei suuda inimõigusi ja korda tagada.

Polaris Projecti tunnuslause ilmestab nende seatud eesmärki "Maailm ilma orjuseta", nende motoks on võidelda nüüdisaegse orjusega. Eelkõige pöörates tähelepanu inimkaubanduse ohvritele ning nende resotsialiseerimisele. Eesmärkide saavutamiseks kasutab organisatsioon võimalusi petitsioone korraldada, informatiivseid kampaaniaid läbi viia, korraldab heategevuslikke rahakorjandusi ja muud seesugust. Lisaks on organisatsioon välja töötanud ohvrite abiprogrammi ning üles seadnud avalikud info(abi)telefonid, mis abistavad ohvreid psühholoogiliste raskustega.

3. INIMKAUBANDUSE VASTANE VÕITLUS EUROOPA LIIDU INSTITUTSIOONIDES

3.1 ELi poliitiline tasand

Euroopa Liidust kui algsest majandusühendusest on välja kasvanud ülemaailmset tähtsust omav poliitiline organisatsioon, olles aktiivne paljudes poliitikavaldkondades, alustades inimõigustega ning lõpetades transpordi ja kaubandusega. EL on neid puudutavates diskussioonides sageli arvamuslimidriks maailma mastaabis. Liidul on teatud poliitilistel vaadetel põhinevad sihid ning prioriteedid, sellise ühtse poliitika kujundamiseks panustavad kõik organisatsioonid. ELi aluseks on kolm põhilist poliitikavaldkonda, mida nimetatakse kolmeks sambaks, esimene sammas hõlmab ühispoliitikaid, teine ühist välis- ja julgeolekupoliitikat ning kolmas politsei- ja õigusalast tööd kriminaalasjades. Rahvasaadikute hääletamise tulemusel avaldavad institutsioonid oma arvamust, olles teatud otsuste poolt või vastu. Samuti kujundab ELi poliitilisi vaateid sealne iseseisev poliitiline allüksus, mis koosneb liikmesriikide valitsusjuhtidest või riigipeadest ja Euroopa Komisjoni presidendist, selleks institutsiooniks on Euroopa Ülemkogu (edaspidi Ülemkogu). Ülemkogu on keskne institutsioon, mis määrab kindlaks ELi üldised poliitilised sihid ja prioriteedid. Kuivõrd Ülemkogul ei ole õigust võtta vastu õigusakte, ei kahelda selle otsuste mõjukuses ning olulisuses. Ülemkogu käib kokku vähemalt kaks korda aastas ning teemad, mis arutlusele tulevad, on ette määratud eesistuja poolt. Seejuures on Ülemkogu käsitlenud inimkaubanduse kui organiseeritud kuritegevuse vastast võitlust mitmel koosolekul, sedastades inimkaubanduse vastast võitlust kui ühte prioriteeti. ELi poliitilist tahet on väljendatud Komisjoni poolt kehtestatud Inimkaubanduse kaotamist käsitlevas strateegias. Selle tausta käsitlevas esimeses peatükis nenditakse, et inimkaubanduse probleemile lahendust leida on väljendatud arvukates algatustes, meetmetes ja rahastamisprogrammides, mida ELis ja kolmandates riikides on alates 1990ndatest aastatest teostatud.⁵⁸

⁵⁸ Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide komiteele - Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012-2016 /*COM/2012/0286 final*/. 19.06.2012.

3.1.1 Tampere programm

Inimkaubandust on käsitletud mitmel Euroopa Ülemkogul, kus sätestati järgneva 5 aasta prioriteedid justiits- ja siseküsimuste lahendamiseks. Esimeseks selliseks dokumendiks oli Tampere programm, mis töötati välja 15-16. oktoobril 1999.a Tampere Ülemkogul. Oluline panus anti ELi justiitsalase ning operatiivvõimude koostöö arendamisele. Selle Ülemkogu tähtsamaks läbimurdeks oli vastastikuse tunnustamise põhimõtte ja selle realiseerimine. Justiits- ja siseasjade kontekstis tähendab nimetatud põhimõtte eelkõige, et liikmesriigid usaldavad kriminaalasjade lahendamisel ametiasutuste tehtud otsuseid ja tuginevad neile, vältides sellega siseriikliku menetluse asjatut dubleerimist (p 33).⁵⁹ Liikmesriikide koostöö ning kriminaalasjade ja kohtulahendite vastastikune tunnustamine on lahendusprotsessis suur samm edasi, edendades seeläbi inimkaubanduse vastast võitlust.

Tampere Ülemkogul arutati põhjalikult ELi nelja põhivabaduse üle, mis peaksid olema eksklusiivselt ELi kodanikele tagatud. Seejuures leiti, et nende vabaduste realiseerimisel peaks olema õigused ja turvalisus tagatud kõikidele sellel territooriumil viibivatele isikutele. Seetõttu nähti vajadust luua ühtsed arusaamad ning nõuded asüüli- ja immigratsioonipoliitikas ning võttes arvesse asjaolu, et ELi piiridel peab olema järjepidev kontroll, et takistada illegaalset liitu sisenemist ja samas võidelda rahvusvaheliste organiseeritud kuritegevuse liikidega, mis sellise tegevuse tagajärjena võivad kaasneda (p 22).⁶⁰ Kuivõrd on tegemist siiski migratsioonipoliitiliste probleemidega, nähti vajadust arendada koostöösuhteid nende riikidega, mis võiksid olla päritolu-, sihtkoha- või transiitriigiks. Seejuures luua informatiivseid kampaaniaid, tutvustades võimalusi seaduslikuks rändeks, et ennetada kõiki inimkaubanduse vorme. Lisaks sellistele kampaaniatele nähti ette viisade ja muude isikut tõendavate dokumentide tavapärasest aktiivsemat kontrolli ning uusi võimalusi, kuidas avastada valedokumente.

Euroopa Komisjon on suunitlenud võitlema illegaalse immigratsiooni algetega, mis võiksid kaasneda inimkaubandusega või immigrantide majandusliku eksploatatsiooniga. See toob

⁵⁹ Tampere European Council 15 and 16 October 1999 – Presidency Conclusions. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm, 20.04.2014.

⁶⁰ *Ibid.*

endaga kaasa uue õigusakti vastuvõtmise, mis näeks ette karmimad karistused sellistele rasketele kuritegudele (p 23).⁶¹ Liikmesriigid koos Europoliga peaksid suunama kogu jõupingutused, et avastada ja võidelda kuritegelike võrgustikega. Programmis pöörati tähelepanu ohvritele, sedastades, et kõikide ohvrite õigused peavad olema tagatud, seades tähelepanu alla naiste ja lastega seonduvad probleemid. Ülemkogu kutsus üles lähemale koostööle ja vastastikusele tehnilise abi osutamisele nende liikmesriikide vahel, kellel on piirikontrolli tagamiseks suuremad võimalused, vahetamaks programme ja muid tehnoloogilisi saavutusi. Seejuures nähti programmis Komisjonile ette justiitsalase koostöö edendamist ülepiiriliste kuritegude lahendamiseks, seades sisse miinimum standardid tagamaks õigusabi kõnealuste juhtumite korral. Lisaks luua ühine uurimisrühm, võitlemaks terrorismi, uimasti- ja inimkaubandusega. Olulise sammuna nõustuti Ülemkogul Eurojusti loomisega, mis võitleks organiseeritud kuritegevusega, hõlbustades riiklike süüdistusvõimude koordineerimist ja toetades siseriiklikke kui piiriüleseid kriminaaluurimisi.

3.1.2 Haagi programm

Järgnevalt võeti 2004.a toimunud Ülemkogul vastu Haagi programm, mis keskendus operatiivsele koostööle eesmärgiga veelgi tõhustada teabevahetust, kutsudes üles rakendama kriminaalluure mudelit ja arendada ELi andmebaase ning võtta kasutusele mõiste „kättesaadavuse põhimõte”. See on sisuliselt Tampere Ülemkogu jätkuprogramm, mis kehtestas prioriteedid sise- ja justiitsküsimuste valdkonna arendamiseks aastateks 2005-2009.a. Haagi programmi sisuliseks eesmärgiks oli võtta vastu raamotsuse eelnõu vastastikuse tunnustamise põhimõtte realiseerimiseks läbi ELi põhiseaduse jõustumise, ettepanek küll koostati, kuid poliitilist üksmeelt vastu võtmiseks ei saavutatud. Laiemaks eesmärgiks oli parandada liidu ja liikmesriikide ühist suutlikkust, et tagada põhiõigused, minimaalsed menetlustagatised ja õiguskaitse kättesaadavus, tagades kaitse seda vajavatele isikutele Genfi pagulasseisundi konventsiooni ja muude rahvusvaheliste lepingute kohaselt, rändevoogude reguleerimine ning liidu välispiiride kontroll, võidelda organiseeritud piiriülese kuritegevusega ja vähendada terrorismiohtu, realiseerida Europoli ja Eurojusti võimalused,

⁶¹ Tampere European Council (viide 59).

jätkata tööd kohtuotsuste ja tõendite vastastikuse tunnustamise osas nii tsiviil- kui kriminaalasjades /.../ (I).⁶²

Võrreldes Tampere programmiga pandi Haagi Ülemkogul rohkem rõhku kriminaalpreventsiooni tähtsusele ning selle võrgustiku tugevdamisele – koguda teavet, seda analüüsida ja võrrelda. Seejuures toodi välja vastastikuse tunnustamise põhimõtte soodustamise vajadus, mille saavutamiseks tuli õigusakte ühtlustada. Eelkõige asetada rõhk aktidele, mis käsitlevad piiriülese mõõtmatega raskeid kuritegevuse liike. Kui Tampere programmis toodi välja vaid miinimumstandardid, kuidas piiriüleseid juhtumeid lahendada, siis käesolevas strateegias astuti oluline samm edasi. Nimelt sedastatakse, et kohtu alla andmise tõhustamiseks tuleb tagada nõuetekohane õiguse mõistmine, selleks tuleks eralist tähelepanu pöörata võimalustele koondada piirülestes mitmepoolsetes kohtuasjades süüdistuse esitamine ühte liikmesriiki. Eeltoodud säte omab olulist mõju inimkaubanduse vastases võitluses ning kiirendab oluliselt menetluse kulgu.

Ülemkogu tervitas strateegilise põhimõtte arendamist seoses piiriülese organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemisega ELi tasandil ning palus nõukogul ja komisjonil arendada nimetatud põhimõtet edasi ja muuta see toimivaks, tehes koostööd teiste partneritega nagu Europol, Eurojust, politseijuhtide töökond, EUCPN ja CEPOL (p 2.7).⁶³ Seejuures arendada operatiivtasandil koostööd, tagades operatiivtegevuste koordineerimine õiguskaitseasutuste ja teiste asutuste poolt kõigis vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas. See tähendab tõhusat võitlust piiriülese organiseeritud kuritegevuse ja muu raske kuritegevuse ja terrorismi vastu, mis nõuab praktilise koostöö tugevdamist liikmesriikide politsei- ja tolliasutuste vahel ja Europoliga ning olemasolevate õigusaktide efektiivsemat kasutamist. Varasema Tampere programmiga võeti Eurojusti loomine vastu, ent sel Ülemkogul tõdeti, et liikmesriigid ei kasuta selle potentsiaali ära. 2005.a toimunud Ülemkogu andis liikmesriikidele soovitusel usaldada Europolile koostöös Eurojustiga võtmeroll võitluses raske piirülese organiseeritud kuritegevusega, soodustades koostööd liikmesriikide pädevate siseriiklike ametiasutuste ja

⁶² Euroopa Ülemkogu poolt vastu võetud Haagi Programm: vabaduse, turvalisuse ja õiguse tugevdamine Euroopa Liidus, 2005/C 53/01. – ELT 03.03.2005.

⁶³ *Ibid.*

Europoli vahel ning Europolile õigeaegselt kogu vajaliku ja kvaliteetse teabe andmise läbi, seejuures vajalike õigusnormide ratifitseerimise ja nende tõhusa rakendamise läbi (p 2.3).⁶⁴

3.1.3 Stockholmi programm

Järgmisel 2010. aasta Ülemkogul koostati Stockholmi programm, mille eesmärgiks on välja töötada ELi sisejulgeoleku strateegia, et tõhustada kodanike kaitset ja võitlust organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi vastu. Strateegia eesmärk on solidaarsuse vaimus tugevdada politsei- ja õigusvaldkonnas koostööd kriminaalasjades, samuti koostööd piirihalduse, kodanikukaitse ja katastroofide ohjamise alal. Selle keskmes on võitlus piiriülese kuritegevusega, kaasa arvatud inimkaubanduse, laste seksuaalse väärkohtlemise, ekspluateerimise ja lapsporno, küber- ja majanduskuritegude, korruptsiooni, võltsimise, piraatluse ja uimastite vastu. Võitluses piiriülese kuritegevusega on sise- ja välisjulgeolek tihedalt seotud. Seepärast tuleb arvestada ELi välisjulgeoleku strateegiat ja tugevdada koostööd kolmandate riikidega.⁶⁵ Sisuliselt arendatakse edasi ning täiendatakse kahe eelnevas, Tampere ja Haagi programmides välja toodud meetmeid, kuidas võitlust organiseeritud kuritegevusega tõhustada ning kriminaalmenetluse kulgu parendada. Juan Fernando Lopez Aguilar, kes on Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni esimeheks, on öelnud, et Stockholmi programmi eesmärkide paremaks saavutamiseks sellistes tundlikes valdkondades on eelkõige oluline ELi institutsioonide, liikmesriikide ja Euroopa kodanike vastastikune usaldus. Kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjon teeb omalt poolt kõik võimaliku, et panna alus viljakale dialoogile kõikide olulisemate osalejatega, et saavutada täielikult lepingutes ja ELi põhiõiguste hartas püstitatud eesmärgid.⁶⁶

Esmakordselt sätestatakse reaalsed meetmed, mida liikmesriikidel tuleb inimkaubanduse vastaseks võitluseks ette võtta ning märgitakse, et organiseeritud kuritegevus, sh

⁶⁴ Haagi Programm (viide 62).

⁶⁵ Europa – ELi õiguse kokkuvõtted. Stockholmi programm (kokkuvõte). Arvutivõrgus: http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/jl0034_et.htm, 21.04.2014.

⁶⁶ Euroopa parlament/Komisjonid – Kodanikuvabadused ning justiits- ja siseasjad. Tervitussõnad. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/committees/et/LIBE/home.html>, 27.04.2014.

inimkaubandus, on ohuks ELi kodanikele ning sisejulgeolekule. Ülemkogu veendus, et piiriüleste ohtude eest kaitseks on oluline tõhustada Euroopa tasandil võetavaid meetmeid ning suurendada koordineerimist piirkondlikul ja riigisisel tasandil võetavate meetmetega. Terrorism ja organiseeritud kuritegevus, uimastikaubandus, korruptsioon, inimkaubandus, inimeste ebaseaduslik üle piiri toimetamine ja relvade salakaubavedu kujutavad jätkuvalt ohtu liidu sisejulgeolekule (p 4.1).⁶⁷ Võrreldes varasemate programmidega leitakse, et piiriülene kuritegevus on muutunud tõsiseks probleemiks, mis vajab selget ja kõikehõlmavat lahendust.

Ülemkogu peab vajalikuks tugevdada ja tõhustada inimkaubanduse ning inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamise ennetamist ja nende vastast võitlust. See eeldab kooskõlastatud ja ühtset poliitikat, mis ulatub kaugemale vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala valdkonnast ning, võttes arvesse ärakasutamise uusi vorme, hõlmab välissuhteid, arengukoostööd, sotsiaalküsimusi ja tööhõivet, haridust ja tervist, soolist võrdõiguslikkust ning mittediskrimineerimist (p 4.4.2).⁶⁸ Kui Haagi programmi üheks erisuseks oli preventiivsete meetmete esile tõstmine, siis Stockholmi programmis nenditakse, et preventsioonimeetmed peaksid põhinema laiaulatuslikul dialoogil kõigi asjaomaste sidusrühmadega, sealhulgas kodanikuühiskonnaga. Lisaks leiti, et laiemat avalikkust peab teadvustama inimkaubanduse ja inimeste ebaseadusliku üle piiri toimetamise seadusevastasusest ning selle kuriteo raskusastmest. Parema ülevaate saamiseks on oluline koostöö kolmandate riikidega, mis võivad olla nii inimkaubanduse päritolu-, transiit- või sihtkohariigiks.

Programmis peeti oluliseks, et EL töötaks välja inimkaubanduse vastase võitluse tugevdatud poliitika, mille eesmärgiks on täiendavalt tugevdada liidu ja liikmesriikide pühendumust ning jõupingutusi inimkaubanduse ennetamisel ja selle vastases võitluses. Sellise poliitika lahutamatuks osaks oleks suhete loomine ja tugevdamine kolmandate riikidega, koordineerimine ning koostöö parandamine liidusiseselt. Edusamme tuleks jälgida ja korrapäraselt teavitada sisejulgeoleku komiteed koordineerimisest ja koostööst inimkaubanduse vastase võitluse alal (p 4.4.2).⁶⁹ Edasiarendusena varasematest

⁶⁷ Euroopa Ülemkogu poolt vastu võetud Stockholmi programm – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel, 2010/C 115/01. – ELT 04.05.2010.

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

programmidest leidis Ülemkogu, et inimkaubanduse vastases võitluses tuleb koondada kõik vahendid, ühendades ennetustöö, õigus- ja ohvrikaitse. Võidelda tuleb liidusuunalise ja -sisese või liidust väljapoole suunduva inimkaubandusega. Lisaks kutsuti üles nõukogu kaaluma inimkaubanduse vastase võitluse ELi koordinaatori ametikoha loomist ja määrama kindlaks ametikohaga seotud üksikasjad viisil, mis võimaldavad liidu kogu pädevust kõige optimaalsemalt ära kasutada, saavutamaks hästi koordineeritud liidu inimkaubanduse vastane poliitika. Seega laiendada inimkaubanduse vastase võitlusega tegelevate institutsioonide spektrit, kes ühendaks kõikide ühised jõupingutused ning looks aluse ühisele arusaamale.

Ülemkogul nähti ette suunised Eurojustile ja Europolile, kuigi ka Haagi programmiga sedastati taolised meetmed ning väljendati muret liikmesriikide ebapädevuse üle, siis uue programmiga konkretiseeriti vastavaid ülesandeid. Nimelt peab Europol tõhustama liikmesriikide abil toetust andmete kogumiseks ja strateegiliseks analüüsiks, mida tehakse koostöös päritolu- ja transiidiriikidega. Eurojusti ülesandeks on tõhustada jõupingutusi koordineerimaks uurimisi inimkaubanduse asjades, mida teostavad liikmesriikide ametiasutused. Lisaks anti suunised Komisjonile, kavandamaks täiendavaid meetmeid ohvrite kaitseks ja abiks, hõlmates hüvitusmehhanismide väljatöötamist, ohutut tagasipöördumist ning ohvrite vabatahtliku tagasipöördumise korral abi osutamist taasintegreerumiseks päritoluühiskonda ning meetmeid seoses ohvrite riigis viibimisega. Lisaks kavandama meetmeid koostööks, et koondada päritoluriikides asuvate konsulaartenistuste jõud, hoidmaks ära viisade ebaseaduslikku väljaandmist. Koostöös kohalike ametiasutustega tuleks päritoluriikides korraldada teavituskampaaniad võimalikele ohvritele, eriti naistele ja lastele ning kavandama meetmeid piirikontrolli tõhustamiseks, et ära hoida inimkaubandust (4.4.2).⁷⁰ ELi sätestatud prioriteedid ja meetmed on olemuselt püsinud läbi kehtestatud programmide, siiski on märgata inimkaubanduse vastase võitluse arengut läbi sedastatud meetmete konkreetsusastme. Arengut on positiivselt mõjutanud Eurojusti ja inimkaubanduse koordinaatori ameti loomine, mis parendab võitlust inimkaubandusega, tulenevalt ametnike spetsialiteedist suudavad nad tegeleda konkreetse valdkonnaga süvitsi.

⁷⁰ Stockholmi programm (viide 67).

3.2 ELi legislatiivtasand

Euroopa Liidu seadusloomet reguleerivad kolm peamist institutsiooni, milleks on Euroopa Parlament, Euroopa Komisjon ning Euroopa Liidu Nõukogu. Tegemist on institutsioonidega, kelle igapäeva tööks on töötada välja ELis rakendatavat poliitikat ja selleks kohaldatavaid õigusakte. Käesolevas töös aktuaalset inimkaubanduse probleematikat on sedastanud kõik eeltoodud institutsioonid, kas esmase või sekundaarse õigusena.

Märkimisväärseks inimkaubandust reguleerivaks õigusaktiks ELi tasandil on Euroopa Liidu Nõukogu direktiivi 2011/36/EL. Seda direktiivi täiendatakse ELi õigusaktidega, mis käsitlevad inimkaubanduse ohvrite õigust elada ELis, laste seksuaalset ärakasutamist ja ebaseaduslikult riigis viibivate kolmandate riikide kodanikke teadlikult värbavatele tööandjatele kohaldatavaid karistusi (I).⁷¹ Seejuures käsitleb inimkaubandust ka ELi sisejulgeoleku strateegia⁷². ELi välisrändepoliitika üldiseks raamistikuks olevas rände ja liikuvuse suhtes võetud lähenemisviisis rõhutatakse kui oluline on koostöö kolmandate päritolu-, transiidi- ja sihtriikidega ning määratakse ühena neljast sambast kindlaks ebaseadusliku rände ja inimkaubanduse ärahoidmine ja vähendamine. Sama joont järgitakse 2009. aasta meetmedokumendis ELi välismõõtmelise tugevdamise kohta inimkaubandusevastases võitluses. Inimkaubanduse probleemi käsitlevad ka mitmed välissuhteid hõlmavad vahendid, nagu kandidaat- ja potentsiaalsete kandidaatriikide igaaastased eduaruanded, kolmandate riikidega viisanõude kaotamiseks peetavaid dialooge käsitlevad teekaardid ja tegevuskavad, riigistrateegia dokumendid, riiklikud ja piirkondlikud näidisprogrammid ning Euroopa naabruspoliitika raames koostatavad programmid (I).⁷³ Lisaks käsitletakse teemat mitmepoolsetes tegevuskavades ja kolmandate riikidega käimasolevate poliitiliste dialoogide ning debattide käigus. Kuna inimkaubandust puudutavaid akte on ELi tasandil palju, võib tekkida probleem, et need hakkavad oma sisult ja eesmärgilt kattuma ning seeläbi võidakse mitmetes aktides dubleerida samu põhimõtteid ja meetmeid.

⁷¹ Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012-2016 (viide 58).

⁷² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja Nõukogule – ELi sisejulgeoleku strateegia toimimine: viis sammu turvalisema Euroopa suunas. – ET 16797/10, 22.11.2010.

⁷³ Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012-2016 (viide 58).

3.2.1 Euroopa Komisjoni õigusloome

Komisjonil on võrreldes teiste ELi seadusandlike institutsioonidega suurem roll, koostades õigusaktide ettepanekud, olles seeläbi suuremas kokkupuutes liikmesriikidega. Lisaks kindlustab õigusaktide nõuetekohase kohaldamise ja rakendamise liikmesriikides. Komisjon sedastab sekundaarseid õigusallikaid, mille tähtsust inimkaubanduse vastases võitluses ei saa vähemoluliseks lugeda. Antud alapeatükis on välja toodud Komisjoni poolt kehtestatud õigusaktid, strateegiad ning muud teatised, mis on inimkaubanduse reguleerimiseks vastu võetud.

Hetkel aktuaalseimaks on Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide komiteele – Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012-2016. Strateegia eesmärgiks on tagada käimasolevatele ja kavandatud algatustele sidus raamistik, määrata kindlaks prioriteedid, täita lüngad ning täiendada hiljuti vastuvõetud direktiivi. Sellele aitas kaasa ELi inimkaubandusevastase võitluse koordinaatori ametisse nimetamine, kes alustas tööd 2011.a märtsis, tema pädevuses on teostada järelevalvet ning olla valdkonna asjatundjana abiks edaspidistele poliitiliste ja õiguslaste seisukohtade kujundamisele. Antud strateegiaga antakse liikmesriikidele meetmed, kuidas direktiivi 2011/36/EL oma siseriiklikku õigusesse üle võtta ja rakendada, näidates kuidas Euroopa Komisjon kavatseb liikmesriike inimkaubanduse kaotamise protsessis toetada.

Komisjon määras antud strateegias viis prioriteeti, millele EL peaks inimkaubanduse kaotamisel keskenduma:

- inimkaubanduse ohvrite tuvastamine, kaitsmine ja abistamine;
- inimkaubanduse tõhusam ärahoidmine;
- inimkaubitsejate vastu süüdistuste esitamise lihtsustamine;
- peamiste toimijate vahelise koordineerimise ja koostöö tõhustamine ning poliitika sidususe parandamine;

- teadlikkuse suurendamine uute tekkivate ohtude kohta, mis on seotud inimkaubanduse kõigi erinevate vormidega, ning nendele tõhusalt reageerimine (p 2).⁷⁴

Kõikide nende prioriteetide rakendamiseks on Komisjon välja töötanud meetmed, seda nii statistika, huvigruppide, uurimisrühmade ja muude hinnangute põhjal. Seejuures on paljud meetmed eraldiseisvad projektid, mida Komisjon rahastab või tulevikus hakkab rahastama ning mudelid, mida Komisjon plaanib välja arendada.

Komisjon peab vajalikuks tegeleda inimkaubanduse algpõhjustega, suurendades koostööd erasektoriga ja looma informatiivseid kampaaniaid, mis peaksid ennetama inimkaubanduse teket. Seejuures suurendama piiriülese politsei- ja õigusalse koostöö parandamist ning liikmesriikide kannustamist Europol ja Eurojusti poolt pakutavate võimaluste kasutamisele ja tagama laialdased koolitusvõimalused ametnikele, kes tegelevad inimkaubanduse probleemidega.

Teisalt on ühte inimkaubanduse vormidest – sunniviisiline töö – käsitletud dokumendis Komisjoni teatis Nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide komiteele – Inimväärse töö tagamine kõigi jaoks – ühenduse panus inimväärse töö tagamise suuniste rakendamiseks kogu maailmas. Komisjoni eesmärgiks on teha ettepanekud, et ELi poliitika ja meetmed toetaksid inimväärse töö tegemist, nende elluviimiseks tuleb tugevdada ühenduse institutsioonide, liikmesriikide ja kõigi asjaosaliste vahelist koostööd. Komisjon näeb tõsist probleemi lapstööjõu kasutamises, mida on võimalik peatada teatud sotsiaalsete meetmetega, nagu tööturukorralduse muutmise, sotsiaalse dialoogi ja sotsiaalse kaitse kaudu. Lisaks tuntakse muret naiste positsiooni üle, kuna nad sageli vajuvad varimajanduse poolele, kus palgad on madalad, sotsiaalsed tagatised puuduvad ning sageli on töö raske või ebaseaduslik. Komisjon kutsub üles nii liikmesriikide vahelisele kui ELi institutsioonide ja muude rahvusvaheliste organisatsioonidega koostöö tegemisele (ÜRO, ILO, IOM ja paljud teised), lisaks tööd kodanikuühiskonna ning ettevõtjatega. Komisjon on käesolevaga pannud aluse majandus- ja sotsiaalkoostööle ning seaduslikku majandusrännet käsitlevale tegevuskavale, mis aitab asjassepuutuvate riikide ametivõimudel paremini rändevoogusid juhtida, migrante ärakasutamise vastu kaitsta ja nende territooriumil elavaid

⁷⁴ Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012-2016 (viide 58).

sisserännanuid paremini kohelda (3.4).⁷⁵ Sellise jõupingutuste üheks eesmärgiks on võitlus ebaseadusliku sisserände ja inimkaubanduse vastu.

Inimkaubanduse probleeme on käsitletud dokumendis Komisjoni Teatis Euroopa Parlamendile ja Nõukogule – ELi sisejulgeoleku strateegia toimimine: viis sammu turvalisema Euroopa suunas, mis põhineb liikmesriikide ja ELi institutsioonide vahel juba kokku lepitud küsimustel, tehes ettepanekuid, kuidas järgneva nelja aasta jooksul efektiivselt koostööd läbi viia. Strateegias leitakse, et sisejulgeoleku prioriteedid peaksid moodustama osa kolmandate riikide ja piirkondlike organisatsioonidega peetavast poliitilisest dialoogist, et vajaduse korral võidelda ohtudega, nagu inimestega kaubitsemine, uimastite salakaubavedu ja terrorism. Seejuures leitakse, et kasutada tuleks täiendavaid meetmeid, ekspertarvamusi, sh Europol kontaktametnike ja sidekohtunike seisukohti, mida saaksid ja peaksid kasutama eelkõige ELi delegatsioonid, mis asuvad prioriteetsetes riikides. Strateegias tuuakse välja eesmärgid, mida liikmesriigid peaksid täitma. Esiteks tõkestama rahvusvaheliste kuritegelike võrgustike tegevust, tugevdades tegelikku koostööd õiguskaitsevaldkonnas. Tehes koostööd erinevate sektorite ja eritasandite ametiasutuste pinnalt, et kaitsta majandust (eesmärk 1).⁷⁶ Teiseks hoida ära terrorismi ning tegeleda radikaliseerumise ja terroristide värbamise probleemiga, selleks tuleb välja töötada kogukonnapõhised lähenemisviisid ja ennetuspoliitika, lisaks looma radikaliseerumisalase teadlikkuse võrgustiku ja võtma muid meetmeid tagamaks kodanike turvalisus ja õigused.

Samuti on Komisjon ja Parlament rakendanud muid meetmeid inimkaubanduse vastaseks võitluseks, näiteks Võitlus laste, noorte ja naise vastu suunatud vägivallaga: programm „Daphne III” (2007-2013)⁷⁷, millele eelnesid „Daphne II” (2004-2008) ja „Daphne I” (200-2003). Daphne programmide üldiseks eesmärgiks oli anda inimkaubanduse olemusest teada sihtgruppidele nagu pered, õpetajad, sotsiaaltöötajad, politsei ja meditsiini- ning õiguskaitsepersonalile, valitsusväliste organisatsioonidele ja avalikele võimudele. Eesmärgiga

⁷⁵ Komisjoni teatis Nõukogule, Euroopa Parlamendile, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide komiteele – Inimväärse töö tagamine kõigi jaoks, Ühenduse panus inimväärse töö tagamise suuniste rakendamiseks kogu maailmas KOM (2006) 249 lõplik. – ET 24.05.2006.

⁷⁶ ELi sisejulgeoleku strateegia (viide 72).

⁷⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus nr 779/2007/EÜ, 20.juuni 2007, millega luuakse ajavahemikuks 2007-2013 üldprogrammi „Põhiõigused ja õigusasjad” raames eriprogramm laste, noorte ja naiste vastu suunatud vägivalla ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks ning ohvrite ja riskirühmade kaitsmiseks (Daphne III programm). – ELT L 174/19, 03.07.2007.

tõsta teadlikkust, kuidas tunda ära ohvreid ning neid vajadusel aidata. Programmi laiemaks eesmärgiks oli kutsuda üles avalikke võime ning valitsusväliseid organisatsioone aktiivselt astuma võitlusesse inimkaubandusega, võttes kasutusele erinevaid vastumeetmeid. Seejuures tagada efektiivne teabe- ja muu praktikavahetus ning arendada ohvriabi programme. Varasemalt on vastu võetud strateegiad „Inimkaubanduse ja laste seksuaalse ekspluateerimise vastu võitlemise eest vastutavate isikute jaoks mõeldud stimuleerimis- ja vahetusprogramm (STOP)” ning jätkuprogramm „STOP II”. STOP ja STOP II olid suunitletud inimkaubanduse preventatsiooniks ja võitluseks ning laste seksuaalse ekspluateerimise ja lapsporno vastaseks võitluseks, vastavalt aastatel 1996-2000 ja 2001-2002.

Seejuures võib inimkaubanduse valdkonnas oluliseks lugeda Komisjoni otsust 20.augustil 2011, selle kohta, et inimkaubanduse ekspertrühm üles seada ja tühistada otsus 2007/675/EC⁷⁸. Ekspertühmade ülesandeks oleks olla vastutav Euroopa Komisjoni abistamises ja anda nõu kõikide kaubitsemisvastastes küsimustes. Eesmärgiga aidata Komisjonil välja töötada kaubitsemisvastane poliitika, tehes koostööd ELi inimkaubitsemise koordinaatoriga.

Lisaks on Komisjon eraldi lastekaitse ja naiste kauplemise vastu võitlemiseks kehtestanud eraldiseisvad õigusaktid. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/93/EL, 13. detsember 2011, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lapsporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK⁷⁹. Selle direktiivi eesmärgiks oli ühtlustada ELis laste seksuaalse kuritarvitamise, ärakasutamise ja lapspornoga seotud kuriteod, lisaks määrati miinimum karistused. Tänu uutele eeskirjadele võideldakse Internetis leviva laspsporno ja seksiturismi vastu, seejuures takistades juba süüdimõistetud pedofiilidel tegelemast ametialaste tegevustega, mis eeldavad korrapäraseid kontakte lastega. Lisaks on Komisjon võtnud vastu otsuse 29. mail 2000.a võitlemaks laspsporno vastu Internetis ning võtnud vastu Turvalisema internetiprogrammi 2009-2013⁸⁰, mille eesmärgiks

⁷⁸ Komisjoni otsus 20.augustil 2011, selle kohta, et inimkaubanduse ekspertrühm üles seada ja ümber lükata otsus 2007/675/EC (2011/502/EU). – Official Journal of the European Union – 12.08.2011.

⁷⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2011/93/EL, 13. detsember 2011, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK. – ELT L 335/1, 17.12.2011.

⁸⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus 1352/2008/EC 16.detsembril 2009 luues mitmeaastase kommuunse programmi kaitsmaks lapsi Interneti kasutade ja muid kommunikatsiooni tehnoloogiaid. – Official Journal of the European Union – L 348/118, 24.12.2008.

on parandada laste veebiturvalisust, mitte ainult võideldes illegaalsete materjalidega, mis veebis levivad, vaid ka kahjulike veebisaitidega, kus lapsi võidakse ära kasutada. Antud meetmeks oli laste teadlikkuse tõstmine, kuidas uusi tehnoloogiaid kasutada ja leida võimalusi võitlemaks nende riskidega, mis lapsi ohustavad. Arendatud on lastekaitset digitaalmaailmas Komisjoni aruandega⁸¹, käsitledes liikmesriikides rakendatavaid meetmeid, mis kaitsevad lapsi veebis levivate ohtude eest.

Eraldi on Komisjonil vastu võetud aktid naiste kaitseks. 20.novembril 1996.a vastu võetud Komisjoni nõuanded Nõukogule ja Euroopa Parlamendile seoses naiste kaubitsemisega seksuaalse ärakasutamise eesmärgil. Selle dokumendi eesmärgiks oli organiseerida ning arendada teatud tegevusplaan, millega lähenetaks antud probleemile struktuurselt. Dokument koosneb ettepanekutest, millele järgnevad praktilised lahendused, kuidas selle fenomeniga võidelda. 9.detsembril 1998.a võeti vastu uued meetmed, kuidas naiste kaubitsemisega võidelda, olles 1996.a dokumendi jätkuks. Samuti oli dokumendi eesmärgiks leida sellele kiiresti levivale probleemile lahendus, võttes STOP programmi tulemustest teavet ning leida põhjused, miks inimkaubandust ei suudeta peatada.

3.2.2 Euroopa Parlamendi ja EL Nõukogu õigusloome

Euroopa Parlamendil ja Nõukogul on oluline roll seadusloomes, kuna need esindavad vastavalt ELi kodanikke ning liikmesriikide valitsusi, mille abil liikmesriigid poliitikaid ELis teostavad. Mõlemad institutsioonid reguleerivad valdkonda esmase õigusega, mistõttu ei ole inimkaubandust niivõrd palju käsitletud kui seda on Komisjoni õigusaktides. Parlament lähtub oma töös alati Komisjoni kui Nõukogu poolt vastuvõetud esmastest ja sekundaarsetest õigusaktidest.

Varasemalt põhines ELi inimkaubandust käsitlev õigusraamistik peamiselt raamotsusel 2002/629/JSK, kuid selle rakendamine oli ebapiisav ja EL pidi rohkem meetmeid kasutusele võtma. Inimkaubanduse õigusraamistik tugineb nüüd Euroopa Parlamendi ja nõukogu

⁸¹ Komisjoni aruanne – Laste kaitse digitaalmaailmas. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0556:ET:NOT>, 22.04.2014.

direktiivil 2011/36/EL, 5.aprill 2011, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse raamotsus 200/629/JSK⁸². Raamotsusel on nüüdsest keskne tähendus inimkaubanduse defineerimisel ning selle vastase võitluse meetmete sätestamisel, kehtestades miinimumeeskirjad ning sanktsioonide määratlemine inimkaubanduse puhul. Antud direktiivi loetakse üheks olulisemaks inimkaubanduse vastast võitlust reguleerivaks aktiks ELi tasandil, millele tuginedes on loodud sellele järgnevad aktid.

Seejuures omas Parlament suurt rolli Brüsseli deklaratsiooni inimkaubanduse takistamise ja selle vastu võitlemise kohta väljatöötamisel, mis võeti vastu 20. septembril 2002. aastal Euroopa konverentsil „Inimkaubanduse ärahoidmine ja selle vastu võitlemine – 21. sajandi globaalne väljakutse”. Sellega pandi suuremat rõhku inimkaubanduse algpõhjuste välja selgitamisele, seda uuringute, spetsiaalsete treeningprogrammide läbiviimisega õiguskaitseametnike seas, lisaks pöörati tähelepanu ohvrite kaitse- ja abimeetmete väljatöötamisele. Eraldi fookus on seatud politsei- ja justiitsalasele koostööle, andes legislatiivalaseid soovitusi ning nõu meetmete vahetamise osas, sh teabe- ja uurimismeetmete.

Vastu on võetud Euroopa Parlamendi resolutsioon inimkaubanduse tõkestamise kohta⁸³, mis tegi üleskutse nii Komisjonile kui Nõukogule looma inimkaubanduse vastaseid meetmeid ning võtma kasutusele ohvipõhist lähenemisviisi. Seejuures toob Parlament välja ennetus- ning ohvriabi meetmed, mis on juba varasematest õigusaktidest teada, nagu avalikkusele suunatud teadustuskampaaniad ning koostöö ohvrite kaitse suurendamisele ja toetamisele, lisaks professionaalse abi, sh tasuta õigusabi tagamise. Sätestades vastutusele võtmise täieliku ja tervikliku õigusraamistiku, võtab meetmed, et parandada ELi asutuste nagu Eurojust ja Europol tegevuse kooskõlastamist operatiivtasandil.

⁸² Antud direktiivi käsitleti käesoleva töö punktis 2.1.3.

⁸³ Euroopa Parlamendi resolutsioon inimkaubanduse tõkestamise kohta B7-0030/2010. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0030+0+DOC+XML+V0//ET>, 22.04.2014.

3.3 ELi justiits- ja operatiivtasand

ELi tasandil tegelevad mitmed institutsioonid, mis reguleerivad justiits- ja operatiivtasandit nagu Euroopa Liidu välispiiridel tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuur (edaspidi Frontex), Euroopa Politseikolledž (edaspidi CEPOL), Euroopa Pettusevastane Amet (edaspidi OLAF), Europol, Eurojust ja teised. OLAF uurib ELi eelarvetega seotud pettusi, korruptsiooni ja tõsiseid rikkumisi Euroopa institutsioonides ning kujundab Komisjoni pettustevastast poliitikat. Lähtuvalt Nõukogu määrusest nr 2007/2004 peaks Frontex hõlbustama välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimist käsitlevate olemasolevate ja tulevaste ühenduse meetmete rakendamist, tagades liikmesriikide tegevuse koordineerimise nimetatud meetmete rakendamisel (p 4).⁸⁴ Nõukogu otsuse 2005/681/JSK artikkel 5 sedastab CEPOLi eesmärgi, milleks on aidata koolitada liikmesriikide politsei vanemametnikke, optimeerides koostööd CEPOLi erinevate asutuste vahel. CEPOL toetab ja arendab Euroopa põhimõtteid seoses peamiste, eelkõige piiriüleste probleemidega, millega liikmesriigid kuritegevuse vastu võitlemisel, kuritegude ennetamisel ning korrakaitse ja avaliku julgeoleku tagamisel silmitsi seisavad.⁸⁵ Kuigi ametitel Frontex, OLAF ja CEPOL on kõikidel teatud puutumus inimkaubandusega, on autor seisukohal, et eeltoodud ametid ei oma niivõrd olulist rolli inimkaubanduse vastases võitluses kui Europol. Seetõttu analüüsitakse ELi operatiivtasandil vaid Europolitegevust inimkaubanduse vastases võitluses ning selle koostööd Eurojustiga.

Justiitstasandil on seadusloomega tegelevate organisatsioonide kõrval Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (edaspidi EFRA) ning Eurojust. EFRA tegeleb põhiõiguste tagamisega ELi kodanikele, andes ekspertnõu ELi institutsioonidele ning liikmesriikidele. Kuigi tegemist on olulise temaatikaga inimkaubanduse valdkonnas, kus iga kuritegu riivab mõnda ohvri põhiõigust, siis EFRA näol ei ole tegemist ametiga, kes aktiivselt inimkaubanduse vastase võitlusega tegeleks. Seetõttu on antud alapunktis vaatluse all vaid Eurojusti tegevus inimkaubanduse vastases võitluses ning selle koostöö Europoliga.

⁸⁴ Nõukogu määrus (EÜ) nr 2007/2004, Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuuri asutamise kohta. ELT – L 349/1, 25.11.2004.

⁸⁵ Nõukogu otsus 2005/681/JSK, millega luuakse Euroopa politseikolledž (CEPOL) ja tunnistatakse kehtetuks otsus 2000/820/JSK. – ELT L 256/63, 1.10.2005.

3.3.1 Eurojusti võitlus inimkaubandusega

Eurojust võttis inimkaubanduse vastase võitluse esmakordselt tegevuskavva 2005. aastal, kui koostati laiaulatuslik aruanne, mis hõlmas hetkeolukorda (statistikat, seadusandlust). Käsitledes Eurojusti hetkel kasutusel olevaid ja tulevikus planeeritavaid meetmeid, kuidas antud probleemidega võidelda ja luua võimalusi koostööks kolmandate organisatsioonidega. Inimkaubandus on Eurojusti üheks peamiseks tegevusvaldkonnaks, seda muu organiseeritud kuritegevuse kõrval. Inimkaubanduse vastu võitlemiseks võeti kasutusele meetmeid nagu Eurojusti puutumuse suurendamine projektides, mis puudutavad Euroopa tasandit. Toetades ja arendades riiklike teabevõrkude ühendamist, luues võimalusi Eurojustil võtta menetlusse kaasusi ELi välise riigi palvel, saades ja suunates signaale erinevatelt rahvusvahelistelt organisatsioonidelt.

Eurojusti 2012 aastaaruandes oli välja toodud, et inimkaubandusega seotud kuriteoasjad olid sageli seotud kuuluvusega kuritegelikku organisatsiooni või oli kaasnenum ebaseadusliku sisserändega. Seejuures on statistikast märgata tendentsi, et inimkaubanduse juhtumite arv, mida Eurojustile raporteeritakse on olnud pidevalt väike. Selle järelalusena võib öelda, et Eurojusti potentsiaali ei kasutata täies mahus ära või liikmesriigid ei menetle kõiki ülepiirilise aspektiga inimkaubanduse juhtumeid.

Põhjus, miks taoline tegevusplaan inimkaubanduse vastaseks võitluseks on koostatud, on suuresti tingitud asjaolust, et Eurojusti 2005 aastaaruandes toodud nõuandeid ei ole rakendatud ning liikmesriigid ei oska või ei taha Eurojusti piisavalt inimkaubanduse asjadesse kaasata. Kuigi enamik inimkaubanduse asju on piiriülesed, hõlmates mitmeid riike ning erinevaid jurisdiktsioone. 2005. aasta raportist nähtus, et isegi kui liikmesriigid alustavad inimkaubandusega seotud kriminaalmenetlusi, tehakse Eurojustiga koostööd vähe. Juhtumid, millesse Eurojust oli kaasatud, kulus palju ressursse, Eurojust käitus rohkem kui probleemi lahendaja, mitte koordinaator.⁸⁶ Kuigi on teada, et ELi välised riigid on samuti inimkaubandusega võitlemas, siis aastaks 2005 polnud ükski selline riik Eurojustiga ühendust võtnud.

⁸⁶ Eurojust. Eurojust & Human Trafficking – The State of Affairs. lk 51. Arvutivõrgus: <http://polis.osce.org/library/f/3273/2219/EU-NLD-RPT-3273-EN-2219>, 29.03.2014.

Eurojusti eesmärk oli 2005. aastal leida need valupunktid, miks liikmesriigid ei taha Eurojusti menetlustesse kaasata ning anda võimalikud lahendused olukorra parandamiseks. Eelkõige nähti probleemi selles, et kui liikmesriigi riiklik õiguskaitseasutus menetlust alustas, siis see seiskus. Tegemist on piiriülese kuritegevusega ning kui puuduvad vastavad lepingud või diplomaatilised suhted välisriigiga, siis menetlus tihtipeale rauges. Kui teise osapoollega puudub õigusabileping või juhul kui üritada menetlust lahendada õigusabitaotluste või menetluse üleandmisega, siis see võtab äärmiselt pika aja ning uurimise perspektiiv ei pruugi püsida. Liikmesriigid märkasid ka struktuurseid probleeme, kuna tuli võidelda inimkaubandusega teise riigi jurisdiktsioonis, kus on teistsugused menetlusreeglid ja -võtted. Lisaks ei ole osapooltel soovi kriminaalmenetlust välisriigile üle anda, kuna toimepandud süüteo riivatakse niisuguseid inimõigusi ja õiglustunnet üldiselt, mis on riiklikult olulised väärtused, mida peab kaitsma. Teine osapool ei pruugi tahta pooleliolevat menetlust üle võtta, kus ta peab lisaks tegema menetlustoiminguid ning selle alusel tõendama süüd. Eurojust sekkub sellistel juhtudel, kuna nende poolt on võimalik püstitada ühised uurimisrühmad (kui see peaks vajalik olema) ning koordineerida suhtlust erinevate liikmesriikide vahel, kel õiguslikud kokkulepped menetluseks puuduvad. Lisaks on ühiste uurimisrühmade loomine Europolis või Eurojustis efektiivsem, kuna selle läbi liigub erinevate riikide parimad uurimistehnikad ning menetlusinformatsioon. Seejuures peab ühiste uurimisrühmade loomine olema kontrollitud ning nõuetele vastav, kuna kõik osapooled panustavad oma teadmisi ja osaliselt tundlikku informatsiooni, mistõttu tuleb tagada sobilik koordineerimisvõimalus, eelkõige teabekaitse eesmärgil.

2012. aastal ilmus „Strateegiline projekt Eurojusti tegevusteks võitlemaks inimkaubandusega”, selle eesmärgiks on:

1. tugevdada ja edendada koostööd riiklike justiitsvõimudega nende võitluses inimkaubandusega;
2. edendada ELi õigusinstrumentide efektiivset kasutamist;
3. muuta tõhusamaks inimkaubanduse kaasustes süüdistust(menetlus);
4. suurendada Eurojusti kaasamine inimkaubanduse vastases võitluses.⁸⁷

⁸⁷ Eurojust. Strategic project on Eurojust's action against trafficking in human beings. lk 8. Arvutivõrgus: <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/Casework/Eurojust%20action%20against%20trafficking%20in%20human%20beings%20%28October%202012%29/THB-report-2012-10-18-EN.pdf>, 29.03.2014.

Seejuures leida vastus küsimusele, kas 2005. aasta raportiga on midagi muutunud, kas probleemid on püsinud samad ning kuidas neid parandada. Oluline on, et nende kahe raporti vahel on Eurojusti pädevus ning roll ELi õigusmaastikul kasvanud, meetmed ning strateegiad on muutunud efektiivsemaks.

Eurojusti üheks peamiseks meetmeks on koordineerimiskoosolekute pidamine, nimelt peeti aastatel 2008-2011 kokku 520 nõupidamist, millest vaid 49 olid seotud inimkaubanduse kaasustega, moodustades 9%.⁸⁸ Seejuures ei ole teada, kas Eurojusti ei soovita kaasata või ei menetleta riiklikult inimkaubanduse juhtumeid sellisel tasemel, et kaasatud oleksid kõik osapooled, sh välisriigid. Seoses Eurojusti tugevdamise määrusega⁸⁹, peab nüüdsest kõikides kaasustes, kus on osapoolteks üle kahe liikmesriigi, olema kaasatud ka Eurojust, mis eelduslikult muudab eesolevaid menetlusi tõhusamaks.

Kui varasema raportiga nähti probleeme koordineerimises, siis nüüd esinevad probleemid tõendusmaterjalide kogumises, inimkaubandusjuhtumite ja ohvrite identifitseerimises, küsimustes, mis on seotud keeruliste, kuid mitmepoolsete dimensioonidega inimkaubanduse kaasustega ning spetsiaalse teadmise ning kogemuse puudumises inimkaubanduse vastases võitluses. Lisaks on esinenud probleeme, kuidas konfiskeerida inimkaubitsejate illegaalne vara.⁹⁰ Võrreldes varasemaga on jõutud sisuliste probleemideni, mitte püsima jäänud vaid riiklikule tasandile, mis olid seotud menetluse alustamise ja sellesse kaasamisega. Seejuures pakub Eurojust väga laiaulatuslikke lahendamismeetodeid, alustades ametnike koolitamisest, ühiste uurimisrühmade loomisest ja soovitude andmisest eelarvete efektiivsemaks planeerimiseks. Eurojust näeb probleeme liikmesriikide õiguskaitseorganite uurimis- ja süüdistusvõimude pädevuses, kus ei pruugi olla kõik ametnikud viidud kooskõlla uuendustega ning võimalike ELi õiguslike meetmete rakendamisega.

Uue 2012-2016 aastate Eurojusti inimkaubanduse vastase võitluse tegevusplaani rõhk on seatud liikmesriikide vahelise koostöö tõhustamisele. Plaani koostamisel võeti aluseks 2012. aasta raport, seades eesmärkideks kasutada alternatiivseid meetmeid inimkaubanduse vastu

⁸⁸ Eurojust. Strategic project, lk 4 (viide 87).

⁸⁹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa Liidu Kriminaalõiguslase Koostöö Ameti (Eurojusti) kohta – ET COM (2013) 535 final, 17.07.2013.

⁹⁰ Eurojust. Strategic project, lk 4 (viide 87).

võitlemisel, sh multi-distiplinaarseid lähenemisi kasutades, peatada kriminaalselt saadud rahavood ning taastada ressursse inimkaubanduse juhtumites. Lisaks suurendada koostööd kolmandate riikidega ning edendada koordinatsioonimehhanisme, nimelt treeningute, ekspertiisi ja operatiivtegevuste näol. Tõhutada informatsiooni vahetust (saamaks parem uurimispilt EL tasemel) ja suurendada inimkaubanduse avastamise ja ühiste uurimisrühmade ning süüdistuste arvu inimkaubanduse juhtumites, seejuures tõhustades justiitsalast koostööd selles vallas.⁹¹ Üldiselt on märgata, et teatud probleeme suudetakse selliste strateegiliste projektidega küll lahendada, kuid leidub probleeme, mis jäävad ELi tasandil püsima. Nimelt on paljuski seotud liikmesriikide tegevusetusega, mistõttu koostöö ei pruugi sujuda, seega on koostööalast tegevust võimalik tõhusamaks muuta.

3.3.2 Europoli võitlus inimkaubandusega

Europolil on selge ülevaade, milline on inimkaubanduse hetkeolukord ELis, tuues murekohtadena välja Euroopa riigid, kes pole ELi liikmesriikideks ja teisalt ELi kodanikud, kellel on vabadus ja võimalus reisida ja töötada välisriigis. Eelkõige on Vene Föderatsioon, Ukraina, Valgevene, Türgi, Moldova ja Lääne-Balkani riigi kodanikud need, kes on vaid ühe piiriületuse kaugusel, mis muudaks neid potentsiaalseteks inimkaubanduse ohvriteks. Seetõttu on suurem tähelepanu suunatud neile regioonidele. Europolil on õnnestunud mitmed koostööoperatsioonid eeltoodud riikide naaberriikidega. Lisaks sellele on viimaste aastate jooksul arenenud koostöö liikmesriikidega. Europol viis 2011. aastal läbi või panustas 22 kõrgtasemel uurimisse seoses inimkaubandusega. Eelkõige aitas Europol kohapealseid uurijaid informatsiooni ning andmebaaside ligipääsudega ja toetasid menetlust muude analüütilise uurimise tööriistadega.

Europol oma olemuse tõttu ei tööta välja kindlaid strateegilisi plaane, pigem on institutsiooni rolliks toimunu analüüsimine ning selle põhjal konkreetsete juhtumite lahendamiseks teha analüüse. Europol toob välja, et paljud inimkaubanduse juhtumid on seotud fiktiivsete abielude sõlmimisega. Tavaliselt viiakse EL kodanikest ohvrid mujale ELi liikmesriiki

⁹¹ Eurojust. Strategic project, lk 4 (viide 87).

abiellumise eesmärgil. Tavapäraselt lubatakse ohvrile algselt raha, kuid tegelikkuses kasutatakse erinevaid sunnimeetmeid, kuidas ohvreid enda kontrolli alla saada. Sunnimeetmete abil sõlmitakse fiktiivne abielu kolmanda riigi isikuga, kes saab tehingu sõlmimisega ELi elamisloa.

ELi siseste vaatluste alusel on välja toodud, et EL turud on avatud seksuaalsele eksploateerimisele. EL kodanikke on lihtne ELi siseselt kaubitseda, kuna kehtib liidusisene liikumisvabadus Schengeni leppe alusel, mille tõttu on ELis madal risk isiku identifitseerimisel ja avastamisel. Tulevikus näeb Europol samuti ette, et Schengeni viisavaba ala tõttu on inimkaubitsejatel mugav opereerida ning inimesi eksploateerida.⁹² Lisaks nähakse süstemaatilises analüüsis SOCTA ette ohvrite suurenemist Aafrikast, Lähis-Idast ja Ida-Aasia piirkondades, langedes riskigruppi, kes EL piire ületada üritavad. Lisaks on töövabaduse kehtestamine ELi siseselt samuti üks põhjustest, miks inimkaubandus niivõrd laialdaselt levib. Mõned majandussektorid loodavad sellistele töölistele, kes tagaksid neile odava tööjõu, kuid samas võib see kõik endaga kaasa tuua tööjõu ärakasutamise kõrval isikute seksuaalse eksploateerimise.⁹³

Sisuliselt on oht inimkaubanduse ohvriks langeda kodanike jaoks alati olemas, Europol ei näe võimalust ELi vabaduste karmistamiseks, seega ei ole olemas konkreetset lahendust probleemile. Samas ei paku Europol tegevusplaanides välja ühtegi lahendust neile küsimustele, Europoli toodud lahendus on teha koostööd teiste ELi institutidega ning osaleda Eurojusti koordineerimiskoosolekutel ja ühistes uurimisrühmades.

⁹² Europol. SOCTA 2013 – EU Serious and Organised Crime Threat Assessment. lk 26. Arvutivõrgus: <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/socta2013.pdf>, 29.03.2014.

⁹³ *Ibid.*

3.3.3 Europoli ja Eurojusti koostöö

Eurojusti ja Europoli koostöö on äärmiselt oluline, eelkõige tagamaks liikmesriikidele abi võitlemaks ülepiirilise raske organiseeritud kuritegevusega. Kuigi koostööd tehakse mõlemapoolselt nii ELi erinevate institutsioonide kui ka allüksustega, siis sõlmiti omavahel Koostöölepe, mis jõustus 1. jaanuaril 2010.a. Selle eesmärgiks on suurendada nende ühiseid jõupingutusi, et edendada tihedamat koostööd Eurojusti ja Europoli vahel võitluses raskete ülepiiriliste kuritegudega. Eelkõige suurendades teabevahetust ning parandada nende strateegilist ja operatiivset koostööd.⁹⁴ Koostöölepe eesmärgiks on vältida olukordi, kus mõlemad institutsioonid kulutavad ressursse ning dubleerivad teise ametkonna poolt läbiviidud ülesandeid. Seetõttu tuleb edendada operatiivse, strateegilise ja tehnilise informatsiooni tõhus vahetus, kaasates üksteist koordineerivatesse tegevustesse. Koostöö aluseks on tegevuse läbipaistvus, teineteise täiendamine ülesannetes ja efektiivse koordineerimise tagamine.⁹⁵ Koostöö korras kontrollitakse üksteise tegevust, konsulteeritakse omavahel, et kõik Koostöölepe eesmärgid saaksid maksimaalses ulatuses täidetud.

Koostöölepe sedastab, et Eurojust annab Europolile kõikidest koordinatsioonikoosolekutest teada, mis oleksid seotud nende huvidega ning kutsub vajadusel kohale Europoli esindajad. Europol osales 2011. aastal 2/3 kõikidest koordinatsioonikoosolekutest, mida Eurojust korraldas, seejuures enamik neist koosolekutest kulus ühiste uurimisrühmade loomisele.⁹⁶ See näitlikustab institutsioonide vahelise koostöö toimimise efektiivsust, kaasates üksteist võrdlemisi palju. Lisaks on Europolil regulaarne kontakt ühiste uurimisrühmade sekretariaadiga, mis asub Eurojusti juures. Sekretariaat koordineerib ja organiseerib aastakoosolekuid ühiste uurimisrühmade ekspertidega. Lisaks on Eurojustil ja Europolil ühine panus ühiste uurimisrühmade treenimisel ning väljaõppel. Institutsioonid on välja töötamas

⁹⁴ Eurojusti. EU Institutions, Agencies and Bodies. Arvutivõrgus: <http://eurojust.europa.eu/about/Partners/Pages/eu-institutions-agencies-and-bodies.aspx>, 03.03.2014.

⁹⁵ Eurojust, Europol. Agreement between Eurojust and Europol. lk 3. Arvutivõrgus: <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/agreements/Agreement%20between%20Eurojust%20and%20Europol%20%282010%29/Eurojust-Europol-2010-01-01-EN.pdf>, 31.03.2014.

⁹⁶ Europol Review – General report on Europol Activities. lk 70. Arvutivõrgus: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/en_europolreview2011_0.pdf, 26.04.2014.

personali vahetamisprogrammi (omavaheliselt toimuks see igakuiseks) (p 4.2).⁹⁷ Personali vahetamise eesmärgiks on kaasata spetsialiste ja ametnikke, et nad mõistaksid, kuidas kumbki institutsioon tegutseb ja milliseid vahendeid rakendab.

Kuigi mõlemal institutsioonil on omad plussid ja miinused, siis sisuliselt on nende ühiseks eesmärgiks tõhustada liikmesriikide vahelist õiguslast koostööd ning ühtlustada ja muuta efektiivsemaks võitlust inimkaubandusega. Eurojusti eeliseks võib lugeda, et see stimuleerib ja edendab justiitslast koostööd, aitab kaasa ja kiirendab ühiste õigusabitaotluste läbi viimist, organiseerib koordinatsioonikoosolekuid ja -keskuseid ning nende tööd. Lisaks annab juhiseid, kuidas oleks parim võimalik viis viia läbi süüdistusmenetlus inimkaubanduse kaasustes. Ennetab ja lahendab kohtualluvuse konflikte, annab tagasisidet ja informatsiooni liikmesriikidele, viidates eelnevatele kaasustele. Loob koostöövõimalusi kolmandate riikidega, aitab luua ja tagada funktsioneerivaid ühiseid uurimisrühmasid ja töötab kui uurimiskeskus nende jaoks.

Kui Eurojusti põhitähelepanu on suunatud koordineerimisele ning suhtluse tagamisele, siis Europol on suunitletud operatiivtööle. Europoli eelistena võib välja tuua, et see tagab operatiiv- ja strateegilise analüütilise toe riiklikele ametivõimudele (analüüsides töödokumente), tagades liikmesriikidele tähtsaid trende inimkaubanduse valdkonnas, juhendades liikmesriike paremate arusaamadeni ja uurimisvariantideni inimkaubanduse juhtumites ning osaledes ühiste uurimisrühmade abistavat rolli omades.⁹⁸ Mõlemal institutsioonil on küllaltki suur roll ühiste uurimisrühmade loomisel, kui Eurojust tagab majanduslikud võimalused nende loomiseks, siis Europol tagab analüüsidel põhinevad parimad võimalikud lahendused. Ühiste uurimisrühmade eelised, milleks on nende meetodid kasutada sobilikke ja efektiivseid vahendeid, et tõhusalt läbi viia uurimis- ja süüdistusmenetlus inimkaubanduse kaasustes ja pakkuda lahendusi, kuidas puudulikke finantsvahendeid võimalikult suures ulatuses menetluse läbiviimiseks kasutada.⁹⁹ Seejuures on Eurojusti üks boonustest finantsabi pakkumine ühiste uurimisrühmade komplekteerimisel.

⁹⁷ Europol Review – General report on Europol Activities. lk 72 (viide 96).

⁹⁸ Eurojust. Strategic Project, lk 42 (viide 87).

⁹⁹ *Ibid*, lk 6.

Eurojustil on võimalus aidata liikmesriikidel lahendada nii õiguslikke kui praktilisi probleeme, mis inimkaubanduse kaasustega üles kerkivad. Eurojustil on pädevus anda informatsiooni menetlustest, nii lõppenud kui käimasolevate kohta, lisaks anda informatsiooni selle kohta, kas konfiskeerimine või varade külmutamine on teises riigis võimalik. Sarnaste küsimuste lahendamiseks peavad liikmesriigid tavapäraselt esitama õigusabitaotluse vastavale riigile. Seega on läbi Eurojusti kanalite asjaajamine palju kiirem ning efektiivsem. Lisaks saavad liikmesriigid vastavat informatsiooni vahetada koordineerimiskoosolekutel või ühiste uurimisrühmade töös, kui neid on vajalik antud menetluses luua. Sisuliselt on Eurojustil oluline roll liikmesriikide suhtluse tagamiseks, kuna kriminaalmenetluse läbiviimisel ei pruugi suhtlus välisriigiga tõhusalt toimida. Eurojustil on võimalus aidata kaasa ja koordineerida kriminaalmenetlust uurimise alustamisest kuni lõpliku kohtuotsuse välja kuulutamiseni. Eurojust on menetluses kolmandaks osapooliks, olles positsioonil, kus saab lahendada erimeelsusi ning aidata koguda ning otsustada tõendite ja mõjutusvahendite jms lubatavuse üle.¹⁰⁰ Veel on arenguruumi, kuna liikmesriigid ei kasuta kõiki võimalusi, mida Eurojustil ja Europolil on kriminaalmenetluse läbiviimiseks pakkuda. Selliste arengute nimel on vaja õigusametnike koolitamist ja nende teadmiste suurendamist, mida üks või teine institutsioon menetlusse anda võib. Seejuures kumbki institutsioonidest ei võta liikmesriikidelt kohustuslikus korras tagasisidet, mille põhjal saaks tõmmata paralleele ning viia läbi strateegilist analüüsi süüdimõistetud inimkaubitsejate kohta ELi tasandil.

Eurojust on mõistnud, et inimkaubanduse juhtumite uurimine pakub palju rohkem väljakutseid nii uurimis- kui süüdistusmenetluses võrreldes teiste raskete kuriteo liikidega. Europoli kaasamisega inimkaubanduse vastasesse võitlusesse saab ka siseriiklik uurimismenetlus ning -asutus abi. Kuna Europolil on palju töödokumente, mille põhjal analüüse teha, siis see tagab operatiivset ja analüütilist tuge liikmesriikide menetlustele. Lisaks Europol loob ja arendab aina uuemaid trende, kuidas inimkaubanduse kaasuseid lahendada, seetõttu oleks vaja neid liikmesriikidele efektiivsemalt edastada. Sellistes olukordades on vajalik Eurojusti sekkumine, läbi Eurojusti koordinatsioonikoosolekute, millel osaleb korraga mitmeid liikmesriike ning tänu nende sagedasele korraldamisele on võimalused ametnikega suhtlemiseks ning nende koolitamiseks paremad.

¹⁰⁰ Eurojust. Strategic Project, lk 6 (viide 87).

Kokku on lepitud, et ühiste uurimisrühmade loomisel on mõlemal institutsioonil oma roll. Eurojust aitab kaasa uurimisrühma koordineerimisele seotud õiguskaitseasutuste vahel ja Europol toetab pigem uurismaterjali kogumise ja uurimise efektiivsele tagamisele. Vajadusel aitavad osapooled taaskäivitada uurimisrühma efektiivset operatiivtegevust, tagades praktilist tuge ja abi. Osapooled annavad üksteisele teada, kui nad ühises uurimisrühmas osa võtavad ning on sellest kohustatud teavitama esimesel võimalusel.¹⁰¹ Seejuures on mõlemal võimalik võtta initsiatiiv edastamiseks teatud informatsiooni teisele, näiteks kui teine institutsioon on antud küsimuses pädevam. Lisaks on mõlemal võimalik esitada taotlus teisele, et algatada teatud uurimine/uurimisrühm või avada teatud toimik. Mõlemal on kohustus seejuures võtta arvesse institutsiooni erisusi ja teise asutuse töömeetmeid võitlemaks inimkaubandusega. Keeldumise korral tuleb motiveeritud otsusega teist poolt teavitada.

Europoli ja Eurojusti koostöö arenguid ja poliitikaid on arutatud Euroopa Ülemkogul 2010.a Stockholmis. Seal väljatöötatud programmis toodi välja, et liikmesriikide pädevad ametiasutused ei oska kasutada sobivatel juhtudel ning võimalikult ulatuslikult ühiseid uurimisrühmasid, mille tõttu menetlused ei leia lahendusi. Leiti, et Europoli ja Eurojusti tuleb korrapäraselt kaasata olulistesse piiriülestesse operatsioonidesse ja teavitada loodavatest ühistest uurimisrühmadest. Ülemkogu leidis, et Europol ja Eurojust peaksid veelgi oma koostööd tihendama. Eurojust peaks tagama, et tema tööle järgneksid õiguslikud meetmed. Europol ja Eurojust peaksid laiendama oma tegevust kolmandate riikidega, süvendades eelkõige suhteid ELi naaberpiirkondade ja -riikidega. Europol peaks tegema tihedamat koostööd ühise julgeoleku- ja kaitsepoliitika valdkonna politseimissioonidega ning aitama kaasa Euroopa õiguskaitsealase koostöö standardite ja hea tava edendamisele kolmandates riikides. Koostööd Interpoliga tuleks süvendada, et luua efektiivne koostoime ja vältida dubleerimist.¹⁰² Kuigi institutsioonidevaheline koostöö on saadud toimima, on veel arenemiseks ruumi ning võimalusi koostöö parendamiseks.

Seoses omavahelise Koostööleppega on saavutatud reaalsed meetmed kuidas teist osapoolt inimkaubanduse vastasesse võitlusesse kaasata. Europol ja Eurojust on erinevad institutsioonid, mis suudavad koostööd tehes üksteist täiendada ning leida parimad

¹⁰¹ Eurojust, Europol. Agreement between Eurojust and Europol. lk 7 (viide 87).

¹⁰² Stockholmi programm (viide 67).

võimalikud lahendused. Siiski pole koostöö veel täiuslik, kuna kui liikmesriigid ise ei alusta menetlusi inimkaubanduse juhtumites või ei küsi Europolist ega Eurojustilt abi, siis ei saa viimased iseseisvalt liikmesriikide õiguskaitseasutustele abi pakkuda. Seega võib öelda, et mõlemal institutsioonil on ressursi – kõrgharitud spetsialiste, ametnikke, vahendid ning majanduslikud võimalused, et tagada uurimis- ja süüdistusmenetluses liikmesriikide abistamine parimal võimalikul viisil.

3.4 Inimkaubanduse vastase võitluse arengud ELis

Käesoleva töö üheks eesmärgiks oli selgitada, kas ja kuidas on inimkaubanduse vastane võitlus arenenud või taandarenenud ELi tasandil. Liidus on toimunud järjepidev töö selles valdkonnas, kuid iga laienemisega kaasnevad uued probleemid. Sageli toob see endaga kaasa probleeme liidu sisepoliitikas ning julgeoleku valdkonnas. Ühise panuse inimkaubanduse vastasesse võitlusesse on andnud enamik ELi institutsioone, koostööd tehakse nii poliitilisel, seadusandlus- kui operatiivtasandil, moodustades ühtse terviku.

Arengu aspekte näitlikustavad Ülemkogul vastu võetavad poliitilised suunitlused, mille käigus antakse liidule kui tervikule kätte ühtne siht, mille saavutamiseks tööd tehakse. Iga kokkutulev Ülemkogu ei pruugi jõuda ühiste otsuste ega arusaamadeni. Justiits- ja sisejulgeoleku küsimuste lahendamiseks loodud Tampere, Haagi ja Stockholmi programmide läbi on seatud nendes valdkondades ühtsed prioriteedid. Inimkaubanduse vallas oli Tampere programm kõige tagasihoidlikum, keskendudes inimkaubanduse vastase võitluse kui migratsiooniprobleemi lahenduste leidmisele ning nõustuti Eurojusti loomisega, millel on oluline roll ELi inimkaubanduse vastases võitluses. Sellele järgnenud Haagi programm tõdes kui oluline on inimkaubanduse vastane võitlus ning millist ohtu see liidu sisejulgeolekule ning kodanike turvalisusele ja õigustele endast kujutab. Programm tunnustas välispiiride kaitsmise tähtsust, ent samas rõhutas kriminaalpreventsiooni olulisust, mille abil on inimkaubanduse ohvrite teadlikkuse tõstmine üheks algseks vahendiks hoidmaks ära seda kuritegu. Lisaks rõhutati liikmesriikide oskamatusel kasutada Europoli ja Eurojusti kõiki võimalusi piiriüleste kuritegude lahendamisel, tõsteti esile teabevahetuse ning vastastikuse tunnustamise olulisust.

Viimases Stockholmi programmis sätestati täiendatud meetmed võrreldes eelnenud programmidega. Seejuures rõhutati koostöö tegemise vajalikkust nii institutsioonide kui kolmandate riikidega. Lisaks nõustuti inimkaubanduse koordinaatori ametikoha loomisega, kellel on oluline roll inimkaubanduse vastase poliitika ülesehitamisel. Seejuures märgiti jällegi probleemi Europoli ja Eurojusti vähese kaasamisest liikmesriikide menetlustesse. Nende vähest rolli inimkaubanduse vastases võitluses tuleb suurendada ning omavahelist koostööd tihendada. Märgata on tendentsi, et iga järgneva programmiga sätestatakse aina konkreetsemaid meetmeid, kuigi nähtub, et nii ohvriabi kui preventiivsete meetmeid puudutavaid korraldusi sisuliselt kirjutati vaid uuesti ümber. Selline teguviis kergitab küsimuse, kas liikmesriigid ei suuda neid meetmeid siseriiklikult rakendada või peaks Ülemkogu lähenema muid võtteid kasutades.

Selle kõrval on eraldiseisev legislatiivtasand, mis neid poliitilisi eesmärke sedastab ning seeläbi muudab need liikmesriikidele kohustuslikuks järgida. Inimkaubandusega seotud õigusakte ning muid dokumente on välja andnud nii Euroopa Parlament, Euroopa Liidu Nõukogu kui Euroopa Komisjon, kelle õigusaktidel vähemal või suuremal määral on ELi tasandil mõjuvõim. Euroopa Komisjon, kelle pädevuses on ettepanekute tegemine, rakendamine ning liikmesriikide üle kontrolli teostamine. Seejuures on alates 1993. aastast toimunud töö inimkaubanduse või mõne selle vormi vastu võitlemiseks. Komisjoni poolt vastu võetud aktidest on sageli näha, et neis on teatud süsteemsus ning sedastatud meetmete ja nõuannete täitmist kontrollitakse ning esitatakse teatud perioodi möödudes uus dokument. Näiteks Komisjoni aktid naiste kaubitsemise kohta seksuaalsetel eesmärkidel ning laste veebiturvalisuse arendamiseks. Seejuures on töö süsteemsus ja perioodilisus ning arengud näha STOP ja Daphne programmidega, mis ilmestab liidu ühtsete prioriteetide ning poliitiliste suunitluste nimel töö järjepidevat tegemist. Lisaks ilmestab liidu institutsioonide vahelist koostööd asjaolu, et ELi Nõukogu poolt vastu võetud inimkaubanduse direktiivi toetamiseks ning täiendamiseks võeti mitmeid akte vastu nii Komisjoni kui Parlamendi poolt. Teisalt võivad sellised arengud pigem jätta mulje, et põhimõtteid ning meetmeid dubleeritakse ühest aktist teise ning sellisel kujul ei pruugita jõuda soovitud tulemusteni.

ELi poliitilisi seisukohti inimkaubanduse kohta väljendavad nii Euroopa Komisjoni juures tegelev ELi siseasjade volinik kui ELi inimkaubanduse koordinaator. Nende pädevuses on

aidata ELi seadusandlikke institutsioone inimkaubanduse vastase poliitika väljakujunemisel. Käesoleva töö kirjutamise hetkel ei õnnestunud autoril leida ELi kaubitsemisvastase koordinaatori asjakohaseid seisukohavõtte. Seejuures on EL siseasjade volinik väljendanud muret migratsioonipoliitiliste aspektide ning organiseeritud kuritegevuse leviku üle. Lisaks on volinik väljendanud oma muret liikmesriikide vähese aktiivsuse üle, mis puudutab ELi õigusaktide ülevõtmist siseriiklikusse õigusesse. Selle parandamiseks leiab ta, et kuivõrd on vaja teha tööd valitsuste tasandil, siis probleemide lahendamiseks tuleb jõuda sotsiaalsele tasandile, hõlmates valitsusväliseid organisatsioone. 2013.a jooksul peeti mitmetes liikmesriikides tähtsaid debatte ja tegeleti aktiivselt ka kaubitsemise probleemiga, seda eesmärgil vähendada prostitutsiooniteenuse nõudlust.¹⁰³ Inimkaubanduse vastane võitlus peab algama n-ö rohujuure tasandilt, kui sellised debatil on ühiskonnas olulised, aidates tõsta üldise avalikkuse tähelepanu ning teadlikkust.

Kõigele lisaks toimub koostöö justitiis- ja operatiivtasandil, käesolevas töös uuritud Eurojusti ja Europol vahelise ühistöö tulemina. Komisjoni ning Ülemkogu poolt sätestatud prioriteetide ning meetmete rakendamine on nende kahe asutuse kohustuseks. Seejuures on nenditud, et nende koostöö ei ole piisavalt aktiivne ning liikmesriigid ei kasuta nende asutuste võimalikku potentsiaali ära täies mahus. Nüüdseks reguleerib ühistegevuse tegemist Koostöölepe, mille alusel on võetud mõlemapoolsed kohustused ja õigused, et tagada võimalikult efektiivne töö. Spetsiaalselt inimkaubanduse vastase võitluseks ühist strateegilist plaani või tegevuskava ei ole, kuid selle korvab mõlema institutsiooni panus ühiste uurimisrühmade töös ning koordinatsioonikoosolekutel, mis inimkaubanduse juhtumeid käsitlevad. Eurojusti osakaal inimkaubanduse vastases võitluses on suurem võrreldes Europoliga, seda tulenevalt juba institutsioonide erisustest ning nende ülesannetest ELi tasandil. Kuigi hetkel on koostöö tagatud, siis tulevikus tuleb teha suuremat tööd valitsuste tasandil, et liikmesriigid kaasaksid rohkem Eurojusti ja Europol oma menetlustesse.

Sätestatud on mitmeid inimkaubandust reguleerivaid akte, milledes on märgata, et teatud murepunktide lahendamiseks leidub samade meetmete dubleerimist, mis võib olla märgiks arengu peatumisest. See omakorda võib viidata puudujääkidele liikmesriikide töös, kuna need meetmed ei too järelkult soovitud tulemusi. Kuivõrd ei saa üheselt öelda, et areng on

¹⁰³ Cecilia Malmström. Annual review part /10.01.2014/ – security. Arvutivõrgus: <http://blogs.ec.europa.eu/malmstrom/annual-review-part-3-security/>, 23.04.2014.

peatunud, see jääb vaid oletuseks käesolevas töös. Tegelikuses ei ole võitlus inimkaubandusega nii must-valge. Palju kasulikku ja relevantset informatsiooni, mis seda fenomeni puudutab on erinevate osakondade, teenistuse, institutsioonide ja organisatsioonide vahel jagunenud.¹⁰⁴ Liikmesriikidel ei pruugi üldsegi tekkida terviklikku ülevaadet, mis toimub, kuna inimkaubandusega võivad kokku puutuda nii töö- kui sotsiaalvaldkonnaga tegelevad ametid, rääkimata erinevatest õiguskaitseasutustest. Üheks oluliseks probleemiks inimkaubanduse valdkonna uurimises on puudused informatsiooni kogumise süsteemis, nimelt esinevad probleemid teabe esitamise järjepidevuses ning võrreldavuses.¹⁰⁵ Selle probleemi lahenduseks on ELi tasandil loodud MONTRASECi projekt, mille abil üritatakse puudused ja vead informatsiooni kogumises nii liikmesriikides kui liidu tasandil kaotada. Selle projekti raames on tagatud nii infotehnoloogiline programm ning tugi, kui ka liikmesriikides riiklike raporteerijate töö tutvustamine. EL inimkaubanduse direktiivi 2011/36/EU sedastab riiklike raporteerijate ELi liikmesriikidesse tööle asumist, kes oleksid vastutavad inimkaubanduse poliitika ja juhiste rakendamise üle ning jälgiks seda riiklikul tasandil. Tänu sellisele raporteerijate ametikohale on paljudes liikmesriikides koostatud iga-aastane raport samas ka riiklikuks inimkaubanduse vastase võitluse tegevusplaaniks. Kuigi see aspekt mõjutab liidu sisese statistika kogumise tulemusi, korduvalt on rõhutatud, et need on ebatäpsed. Ilma selle statistikata, ei ole võimalik poliitilisi perspektiive selle probleemi aktuaalses ulatuses olla formuleeritud.¹⁰⁶

Kokkuvõtvalt võib oletada, et ELi arenemisega muutub ka inimkaubanduse vastane võitlus tõhusamaks, selleks loodud uurimisrühmade, koordinaatori ametikoha, siseasjade voliniku ning ELi põhiinstitutsioonide koostöös üritatakse täita võimalikult suures ulatuses Ülemkogu programmides sätestatud prioriteete. Inimkaubanduses valdkonnas töötatakse aina enam välja uusi strateegiaid ja meetmeid, seda koostöös kodanike- ja valitsusväliste organisatsioonidega, seejuures analüüsides ja ära kasutades varasemaid projekte ning nende tulemusi. Muutes inimkaubanduse vastase võitluse võimalikult kodaniku lähedaseks. Kuigi inimkaubanduse valdkonnas ELi tasandil on õigusmaastikul aina rohkem õigusakte, mis reguleerivad nii esmast kui sekundaarset õigust, siis on suur oht, et tekkinud on vaid näiline areng.

¹⁰⁴ G. Vermulen, N. Paterson. The MONTRASEC demo. A bench-mark for member state and EU automated data collection and reporting on trafficking in human beings and sexual exploitation of children. Antwerpen: Maklu 2010. lk 11.

¹⁰⁵ *Ibid*, lk 55.

¹⁰⁶ *Ibid*, lk 11.

Tegelikkuses on inimkaubanduse vastast võitlust mõjutavaid aspekte niivõrd palju, mistõttu pole liidu üleselt võimalik üheselt öelda, kas areng on toimunud või mitte. Selline järeldus on tingitud sellest, et inimkaubanduses pole pea kunagi võimalik tuua konkreetseid tulemusi, seda kasvõi juba liikmesriikide andmete kogumise, erinevate poliitiliste vaadete, tehnoloogilise arengu ja muu sellise tõttu. Seetõttu peab autor jääma seisukohale, et areng on pigem toimunud.

KOKKUVÕTE

Inimkaubandus on üks mastaapsemaid kuritegevuse liike maailmas, mille levik kasvab aastatega aina enam. Süsteemse inimeste ekspluateerimise tulemusena saavad kurjategijaid suuri tulusid, mistõttu loetakse inimkaubandust organiseeritud kuritegevuse üheks suurimaks osaks, seda narkokaubanduse kõrval. Inimkaubandust nimetatakse ka nüüdisaegseks orjanduseks, kuna see hõlmab endas samu kuritegevuse vorme vaid tänapäevasel kujul. See hõlmab inimeste ärakasutamist seksuaalsel eesmärgil, sunniviisilise tööjõu kasutamise ning elundite eemaldamise eesmärgil, lisaks kerjamisele, abiellumisele, kuritegevusele sundimise eesmärgil.

Käesolevas magistritöös leiti, et inimkaubanduse põhjused varieeruvad suuresti ning sageli on põhjuseks riigi või regiooni eripära, kus inimkaubandus toime pannakse. Üheks suurimaks põhjuseks loetakse vaesust, mis tõukab inimesi otsima tööd kodust eemal, lisaks muudab see neid mõjutavamaks ning kaitsetumaks inimkaubitsejate ees. Seejuures on mitmeid teisi olulisi põhjuseid nagu hariduse kättesaamatus, suured lõhed ühiskonna kihtide vahel ning muud sotsiaalsed erisused, lisaks riigi või regiooni ajaloolised ja kultuurilised erisused. Teisalt on inimkaubanduse tõukeallikaks tarbijad, kes soovivad võimalikult odavaid tooteid tarbida, nende kõrval on seksitööstuse kliendid, kes vastavat teenust ostavad ning viimaseks ka tööandjad, kes ei paku töötajatele tööks inimväärseid tingimusi ning tasusid. Seejuures mõjutab kõike eeltoodut globaliseerumine, infotehnoloogia ning tehnika levik ja areng, märgatavalt suurenenud inimeste võimalused liikuda maailmas ringi ning majanduslikud- ja poliitilised olud. ELi tasemel hoogustab protsessi ka liidu neli põhivabadust (k.a Schengeni ala), mis muudab liikmesriikide kodanikud kergemini ekspluateeritavaks kurjategijatele.

Inimkaubanduse ohvriteks langevad nii naised kui mehed, erinevates vanusegruppides, olenemata soost, vanusest või nahavärvist. Viimaste statistiliste andmete kohaselt on ohvrite arv aina suurenemas ning nende koguarv ulatub miljonitesse. Seejuures on uuringud näidanud, et lapsohvrite osakaal on tõusnud, samuti ka meesohvrite (sh poiste). Sageli on inimkaubandusega kaasnevate tagajärgede jälg ohvritele pöördumatu nii füüsiliselt kui

psüühiliselt, mistõttu on viimastel aastatel seatud suurema tähelepanu alla laste kaitsmine inimkaubanduse valdkonnas, seda nii tööturul, internetis kui mujal.

Inimkaubanduse reguleerimiseks on läbi aegade vastu võetud mitmesuguseid õigusakte seda nii rahvusvahelisel kui ELi tasandil. Rahvusvahelisel tasandil enim mõju avaldanud inimkaubandust reguleerivateks aktideks loetakse Palermo protokolli, Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsiooni, Euroopa Liidu inimkaubanduse direktiivi. Seejuures käsitleti magistris töös mõnede rahvusvaheliste organisatsioonide tööd, mis inimkaubanduse valdkonda on samuti reguleerinud. Rahvusvahelises õiguses sätestatud inimkaubanduse vastast võitlust reguleerivad aktid on arenenud paremuse poole. Töös analüüsitud aktidest kronoloogiliselt esimesed käsitlesid probleemi väga üldsõnaliselt, kehtestades vaid aluse tehioolude ning meetmete näol. Võrreldes neid viimati vastu võetud aktidega, milledes on jõutud peendetailsete nõueteni, kuidas siseriiklik õigus peaks olema reguleeritud, et tagada efektiivne rahvusvaheline koostöö ning seeläbi ühine inimkaubanduse vastane võitlus. Aina enam on esile tõstetud ohvriabi tõhustamist ning inimkaubanduse preventiivsete meetmetega tegelemist, lisaks ELi tasandil kriminaalõiguse ühtlustamist inimkaubanduse valdkonnas.

Eeltoodud õigusaktide kõrval on eraldiseisev ELi õiguse tasand, kus inimkaubanduse erinevaid vorme on laialdaselt reguleeritud. Inimkaubanduse arengule ELis aitab paljuski kaasa liidu mitmetasandilisus ning mitmekesisus, mille abil erinevad üksused panustavad koos üheselt probleemi lahendamisprotsessi. Seetõttu vaadeldi käesolevas töös nii liidu poliitilist ja legislatiivtasand, justiits- ning operatiivkoostöö tasandit inimkaubanduse valdkonnas.

Käesolevas magistris oli eesmärgiks oli selgitada, kas ELi institutsioonides on inimkaubanduse valdkonda reguleeritud ning uurida, kas erinevate institutsioonide vahel toimub koostöö võitlemaks selle kuriteo vastu. Töö eesmärkideni jõudmiseks uuriti inimkaubanduse problemaatikat neljal tasandil, siinkohal analüüsiti strateegiaid ning akte, mis on nii esmase kui sekundaarse õigusloome käigus ELis kehtestatud. Kõige olulisemaks oli aga töö käigus jõuda selgusele, kas inimkaubanduse temaatika on ELi tasandil arenenud või taandarenenud.

Käesolevas töös selgus, et inimkaubanduse valdkond on ELi erinevates institutsioonides pigem arenenud. Seda näitlikustab Ülemkogu poolt vastu võetud poliitilised suunitlused, mis on koondatud justiits- ja sisejulgeoleku küsimusi lahendavatesse Tampere, Haagi ja Stockholmi programmi. Kronoloogiliselt esimeses Tampere programmis nenditi inimkaubanduse kui kuritegevuse olemust migratsiooniprobleemina ning sätestati tollaste migratsiooniprobleemide lahenduseks meetmed. Sellele järgnevas Haagi programmis tõdeti inimkaubanduse ohtu liidu sisejulgeolekule ning vajadust selle vastast võitlust arendada. Selle nimel sätestati preventiivsed meetmed, ennetus- ja teavituskampaaniate läbi viimist, lisaks keskenduti ohvriabile ning tõsteti esile Europoli ja Eurojusti kasutusvõimalusi. Viimasena vastu võetud Stockholmi programmiga rõhutati omakorda koostöö olulisust nii liidusiseselt kui institutsioonide vahelist, kuid tööd ka kolmandate riikidega. Võib öelda, et inimkaubanduse vastane võitlus poliittasandil on arenenud ning spetsiifilisemaks muutunud, mis liikmesriikide võitlust inimkaubandusega efektiivsemaks peaks muutma.

Töös analüüsitud ELi legislatiivtasandil leiti mitmeid eeltoodud poliitilisi eesmärke reguleerivaid akte, mille läbi on need liikmesriikidele täitmiseks kohustuslikud. Töös on märgata Euroopa Komisjoni suuremat rolli inimkaubanduse vastases võitluses, läbi nii esmaste kui sekundaarsete õigusaktide kehtestamise. Komisjoni kehtestatud aktidest peegeldus sageli süsteemsus nii meetmete, nõuannete reaalse kontrollitavuse võimalikkusest ning sellest, et teatud perioodi möödudes kehtestati järjekordselt uus akt. Komisjoni töövaldkond oli seejuures kõige laiem, hõlmates nii laste kui naiste kaitse, kui ka minimaalsed töötingimused, mis on seotud sunniviisilise töö ja muu taolisega, lisaks sedastades rakendusmeetmed nii Parlamendi ja Nõukogu kehtestatud aktide vastuvõtmiseks.

Nende kahe tasandi kõrval on justiits- ja operatiivtasand, millel tegelevad aktiivselt Eurojust ja Europol. Mitmel Ülemkogul on väljendatud muret nende kahe institutsiooni vähesest koostöö üle ning liikmesriikide vähesest teadlikkusest nende olemasolust ning kasutusvõimalustest. Viimane on aastate jooksul paranenud tänu liikmesriikide aktiivsema sekkumise ülepiiriliste juhtumite lahendamisel. Kuigi nii Eurojust kui Europol on iseseisvalt arendanud võitlust inimkaubanduse vastu ning koostanud strateegilised projektid, siis omavahelise töö tõhustamiseks sõlmiti 2010. aastal koostöökokkulepe. Selle dokumendi alusel võtavad pooled endale kohustuseks rohkem kaasata ning leida võimalusi, et intensiivistada tööd

liikmesriikidega, mida loeti Ülemkogul tõsiseks probleemiks. Kuivõrd hetke statistika põhjal on Eurojusti koordinatsioonikoosolekute osakaal inimkaubanduses olnud marginaalne, siis koostöö edeneb ning Europoli ja Eurojusti omavahelise töö suurendamise läbi on mõlemal võimalik rohkem siseriiklikke menetlusi aidata läbi viia. Koostöö tõhustamine ning suhtlus liikmesriikidega on seatud koostöökokkuleppe prioriteediks.

Autor on arvamisel, et inimkaubanduse valdkond on Euroopa Liidu tasandil pigem arenenud, mis hõlmab endas nii poliitilise, legislatiiv-, kui justiits- ja operatiivtasandi koostööd. Kuigi koostöö oleks ehk efektiivsem kui liikmesriigid kasutaksid neid institutsioone ning nende pakutud võimalusi täies ulatuses, kuna senine statistika näitab vastupidist. Erinevaid akte ning strateegiaid analüüsides jääb paratamatult mulje, et paljusid põhimõtteid ja meetmeid on suures osas dubleeritud ning väheste muudatustega jällegi uude õigusakti. Kuigi iga uus akt toob endaga kaasa uue väärtusega õiguse liikmesriikidele, siis põhimeetmed ja arusaamad peaksid olema sätestatud kõigile ühist tähtsust omavas aktis. Selle tulemusena oleks parem ülevaade ning lihtsam orienteeruda inimkaubanduse vastast võitlust reguleerivas õigussüsteemis.

Seejuures ei saa pahaks panna ohvriabi ning preventsiõonimeetmete kordamist, ent ilma muutusteta ei pruugi nende ümber kirjutamine olla efektiivne. See, et neid korratakse viitab asjaolule, et sisuliselt ei ole liikmesriigid neid probleeme suutnud siseriiklikul tasandil lahendada, mistõttu peaks ELi institutsioonid probleemi lahendusele lähenema uuel viisil. Seejuures ei saa vähem oluliseks pidada inimkaubanduse algpõhjustega tegelemist, mis samuti on üheks ennetusmeetodiks, kuid probleemide nentimine ei vii liikmesriike reaalsete tulemusteni.

THE FIGHT AGAINST HUMAN TRAFFICKING IN THE EUROPEAN UNION INSTITUTIONS AND COOPERATION BETWEEN THEM

Abstract

Trafficking in human beings is a serious organised crime and is considered as one of the most profitable criminal activities worldwide. It is even called as the modern day slavery, because it comprises all parts of the world affecting thousands of people every year. People are trafficked for the purpose of sexual and labour exploitation or the removal of organs, even beggary and other services, which gains profit by human exploitation.

The estimated number of people trafficked in a year affects 2, 5 million people worldwide. The common factors which leads to human trafficking is connected with money, mostly affected by difficult economic and social conditions in the country such as poverty, unemployment, gender inequality and lack of education. Also influences by cultural and political disparities of the state or region where the victim is originated. One of the key factors is globalization that is why human trafficking is spreading even faster. Travelling is made easy and convenient – the technology to travel worldwide has developed rapidly, travelling is fast and the costs are bearable for most of the citizens in developed countries, also people enjoy the freedom of movement etc. None the less, the so called human trafficking market works on the demand – people want to buy the cheapest products and services, likewise the sexual services, also there are employers who want cheap labour with no extra costs made.

Although the victims are exploited everywhere all over the world, there is a tendency that women and children and girls represent 56 % of victims of forced economic exploitation and 98 % of victims of forced commercial sexual exploitation. The usage of children in human trafficking has increased during the past few years. Children are also trafficked to be exploited for begging or illegal activities, such as petty theft. Also there has been a tendency that more and more men and boys are becoming victims of human trafficking. The danger to become a victim affects all nations, without reckoning their sex, age or colour of their skin. The

consequences for the human trafficking victims are severe; it is common that they suffer from physical and psychological health issues which might be irreversible.

Due to the entity of the crime of trafficking in human beings the national community has become more active in combating the crime. All the most impressive national organisations have their own methods and action plans how to fight with this serious organised crime. United Nations, European Union, Council of Europe, International Labour Organisation etc. has taken important steps in order to combat human trafficking. The development of the rule of law affects the states, there are several international legislation acts which have been adopted and signed in most of the countries all over the world. To mention a few: the Palermo protocol, the Council of Europe convention and the European Union directive on human trafficking. The improvement of regulation of trafficking in human beings is noticeable, it shows that comparing the different acts the focal points are the same, although the methods how the national law must be regulated are now more precise. Also the act focuses on victim care and the prevention methods - all for the more effective cooperation on international level.

The aim of this master's thesis was to analyse whether the fight in trafficking in human beings on the European Union level (in EU institutions) has developed or diminished. Therefore human trafficking was analysed in the political, legislative, judicial and operative level, based on different analysis, strategies and also on legislation acts, which shape the primary and secondary law in the European Union.

The author of this thesis concluded that the subject field of human trafficking has developed in European Union and among its institutions. This resolution is based on the European Council political priorities which are combined in the Tampere, Hague and Stockholm programs, discussing the problems in judicial- and home affairs. It was shown that in chronologically speaking, Tampere program spoke about human trafficking as a migration problem and therefore methods were customized by the migration issues, not for combating human trafficking. In The Hague program human trafficking was focused as a danger to the union's internal security and the need to fight with this organised crime was made as one of union's priority. The program regulates wide prevention methods by settling up prevention and information campaigns also the attention was drawn to the victim care and for the first

time the Europol and Eurojust cooperation problems with the states were raised. And lastly the Stockholm program, which pointed out the importance of cooperation between the union's institutions and between and among the member states, but also with the third countries. So therefore the fight against human trafficking in the EU political level has developed towards the need for cooperation, supplementing the methods for the states to combat the crime more effectively.

Analysing the legislative level in the European Union, author viewed several legislation acts which European Commission has enacted, but also the work of European Parliament and Council of the European Union. The importance of European Commission work emerged; it has a powerful role combating human trafficking. The acts which Commission has enacted are formulated systematically, the methods and guidance are controllable in the present, and therefore those kinds of acts are periodically revised and supplemented. Although the Commission work field is wider concluding the protection of children and women, but also the minimum working conditions, which are inevitable for regulating the forced labour sphere, the work of the Parliament and Council is not dispensable.

Among these two levels of European Union institutions, there is a judicial and operational stage in human trafficking, which is the field of expertise of Eurojust and Europol. Although there are also other institutions in European Union which is considered to be a judicial or operative office, the author finds that the role of Eurojust and Europol is more important in the fight against human trafficking than other judicial or operative offices.

The European Council has expressed a concern about the lack of cooperation between these two organisations and the lack of knowledge of the member states, how to use the potential aid and guidance of Eurojust and Europol. Although Eurojust and Europol have independently developed the fight against trafficking in human beings by enacting strategic projects and action plans. In the year of 2010 they reached a Cooperation agreement, which supposed to make the combat more effective and systematic. This document regulates both sides to cooperate with each other by supplementing joint investigation teams and intensify work with the member states which has been one of the Council's major concerns. The coordination meetings with the memberstates are the expertise of Eurojust, that makes the

combat in human trafficking closer to states, but also with the cooperation with Europol, it could help the national investigations a lot. The statistics about the coordination meetings held about the trafficking in the human beings has been marginal; the reason why that is so could be in the difference of data collection and other differences in state's system. Although the cooperation between Europol and Eurojust is increasing it still needs to work for, thereof it is a priority number one.

The author of this master's thesis concluded that there are signs of the development in the fight against trafficking in human beings, including the political, legislative, judicial and operative level cooperation. But the cooperation could be more effective if the member states would maximise the use of European institutions and their possible opportunities for aid and guidance, because the statistics shows otherwise. Analysing different acts and strategies it seems ineluctable that a lot of focal points and methods are duplicated and with rather unimportant changes enacted with new legislation acts. That makes it harder to orientate in the human trafficking legislation and it could be the reason why member states and their citizens are pushed away from the knowledge how to be aware of this crime. Although the victim care and the prevention methods are always important, the duplication and rewriting could show some malfunctioning. It might show a problem in the member states systems that they cannot operate with using those kinds of methods. It raises a question if the European Union's institutions should be enacted in a new, more effective way. In the analysis of the legal level, it was inevitably shown that the reasons why human trafficking exists were re-enacted in almost every other act. Even though the methods and priorities which are enacted are still important in international level, the duplication does not lead us to results.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Avatud Eesti Fond. Inimkaubandus Eestis ja Euroopa Liidus. Arvutivõrgus: <http://avatudeestifond.wordpress.com/2009/11/05/inimkaubandus-eestis-ja-euroopa-liidus/>, 02.11.2013.
2. Budiani-Saberi D., Columb S. A human rights approach to Human Trafficking for Organ Removal. Medicine, Health Care and Philosophy (A European Journal). Arvutivõrgus: <http://link.springer.com.ezproxy.utlib.ee/article/10.1007%2Fs11019-013-9488-y/fulltext.html#CR54>, 10.02.2014.
3. Eurojust. Arvutivõrgus: <http://eurojust.europa.eu/Pages/languages/et.aspx>, 26.02.2014.
4. Eurojust. Eurojust & Human Trafficking – The State of Affairs. Arvutivõrgus: <http://polis.osce.org/library/f/3273/2219/EU-NLD-RPT-3273-EN-2219>, 29.03.2014.
5. Eurojust. EU Institutions, Agencies and Bodies. Arvutivõrgus: <http://eurojust.europa.eu/about/Partners/Pages/eu-institutions-agencies-and-bodies.aspx>, 04.03.2014.
6. Eurojust. Strategic project on Eurojust's action against trafficking in human beings. Arvutivõrgus: <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/Casework/Eurojust%20action%20against%20trafficking%20in%20human%20beings%20%28October%202012%29/THB-report-2012-10-18-EN.pdf>, 29.03.2014.
7. Eurojust, Europol. Agreement between Eurojust and Europol. Arvutivõrgus: <http://eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/agreements/Agreement%20between%20Eurojust%20and%20Europol%20%282010%29/Eurojust-Europol-2010-01-01-EN.pdf>, 31.03.2014.
8. Euroopa Nõukogu inimkaubanduse vastu võitlemise konventsioon. Arvutivõrgus: http://lft.ee/admin/upload/files/60_Euroopa%20N%C3%B5ukogu%20v%C3%B5itlus%20inimkaubandusega_%20Brosh%C3%BC%C3%BCr.pdf, 13.02.2014.
9. Euroopa parlament/Komisjonid – Kodanikuvabadused ning justiits- ja siseasjad. Tervitussõnad. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/committees/et/LIBE/home.html>, 27.04.2014.

10. Europa – ELi õiguse kokkuvõtted - Inimkaubanduse tõkestamine ja selle vastane võitlus. Arvutivõrgus: http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/fight_against_trafficking_in_human_beings/jl0058_et.htm, 22.04.2014.
11. Europa – ELi õiguse kokkuvõtted – Stockholmi programm (kokkuvõte). Arvutivõrgus: http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/fundamental_rights_within_european_union/jl0034_et.htm, 21.04.2014.
12. European Institute for Crime Prevention and Control, Affiliated with the United Nations (HEUNI). New Types of Crime – Proceedings of the International Seminar held in connection with HEUNI's thirtieth anniversary Helsinki 20 October 2011. Helsinki 2012, Hakapaino Oy.
13. European Institute for Crime Prevention and Control, Affiliated with the United Nations (HEUNI). Trafficking for Forced Labour and Labour Exploitation in Finland, Poland and Estonia. Helsinki 2011, Hakapaino Oy.
14. Europol. SOCTA 2013 – EU Serious and Organised Crime Threat Assessment. lk 26. Arvutivõrgus: <https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/socta2013.pdf>, 29.03.2014.
15. Europol Review – General report on Europol Activities. lk 72. Arvutivõrgus: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/publications/en_europolreview2011_0.pdf, 14.03.2014.
16. ILO. Forced Labour and Human Trafficking. Arvutivõrgus: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_097835.pdf, 03.12.2013.
17. ILO. Human Trafficking and Forced Labour Exploitation. Arvutivõrgus: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_081999.pdf, 15.01.2014.
18. International Labour Organisation. ILO Global Estimate of Forced Labour – Results and methodology 2012. Arvutivõrgus: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_182004.pdf, 14.01.2014.
19. International Office of Migration. Counter-Trafficking – IOM's Approach. Arvutivõrgus: <http://www.iom.int/cms/countertrafficking> 14.01.2014.

20. Justiitsministeerium. Inimkaubanduse definitsiooni ja kuriteokoosseisu analüüs 2009. Arvutivõrgus:
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50155/IK+definitsiooni+ja+kuriteokoosseisu+analuus_1%F5plik.pdf, 11.02.2014.
21. Kask M., Markina A. Sunniviisilise töö ja töäjõu ärakasutamise eesmärgil viljeletav inimkaubandus Eestis. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
22. Malmström C. Annual review part /10.01.2014/ – security. Arvutivõrgus:
<http://blogs.ec.europa.eu/malmstrom/annual-review-part-3-security/>, 23.04.2014.
23. Pajumets M., Laan T. Inimkaubanduse ennetamine: metodoloogia tööks noortega. Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon. Tallinn: 2005.
24. Polaris Project. International. Arvutivõrgus:
<http://www.polarisproject.org/resources/resources-by-topic/international>, 03.12.2013.
25. Polaris Project. Sex Trafficking in the U.S. Arvutivõrgus:
<http://www.polarisproject.org/human-trafficking/sex-trafficking-in-the-us>, 12.01.2014.
26. Routhier G. Understanding The Demand For Human Sex Trafficking: A study Of Attitudes Regarding The Commercial Sex Industry, Social Work Thesis. Providence College: 2007, Arvutivõrgus:
http://digitalcommons.providence.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1008&context=socialwrk_students, 24.04.2014.
27. Shoaps.L. L. Room for improvement: Palermo protocol and the trafficking victims protection act. Arvutivõrgus kättesaadav:
<http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utlib.ee/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=6869e263-35b8-416c-ac89-22e46af996c%40sessionmgr198&hid=109>, 5.02.2014.
28. Tampere European Council 15 and 16 October 1999 – Presidency Conclusions. Arvutivõrgus: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm, 20.04.2014.
29. Timeline of Human Trafficking, Rutgers University Campus Coalition Against Trafficking. Arvutivõrgus:
<http://www.eden.rutgers.edu/~yongpatr/425/final/timeline.htm>, 03.12.2013.
30. UNODC. Global Report on Trafficking in Persons 2012. Arvutivõrgus:
http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/glotip/Trafficking_in_Persons_2012_web.pdf, 04.01.2013.

31. U.S Department of State. Definitions and Methodology, Trafficking in Persons Report 2013. Arvutivõrgus: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/210543.htm>, 03.12.2013.
32. U.S. Department of State. Major Forms of Trafficking in Persons. Arvutivõrgus: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2009/123126.htm>, 04.01.2014.
33. U.S Department of State. Victim Identification: The First Step in Stopping Modern Slavery, Trafficking in Persons Report 2013. Arvutivõrgus: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/210542.htm>, 03.12.2013.
34. Vermulen G., Paterson N. The MONTRASEC demo. A bench-mark for member state and EU automated data collection and reporting on trafficking in human beings and sexual exploitation of children. Antwerpen: Maklu 2010.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

35. Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings, Warsaw 16.05.2005. Arvutivõrgus: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/197.htm>, 02.12.2013.
36. Euroopa Liidu Komisjoni Teatis. Elundidoonorlus ja elundite siirdamine: poliitikameetmed ELi Tasandil, KOM (2007)275 lõplik. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0275:ET:NOT>, 15.01.2014.
37. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/36/EL, 5. aprill 2011, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja selle vastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK. – ETL L 101, 05.04.2011.
38. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2011/93/EL, 13. detsember 2011, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK. – ELT L 335/1, 17.12.2011.
39. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Ameti (Eurojusti) kohta. – ET COM (2013) 535 final, 17.07.2013.
40. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus 779/2007/EÜ, 20. juuni 2007, millega luuakse ajavahemikuks 2007-2013 üldprogrammi „Põhiõigused ja õigusasjad” raames eriprogramm laste, noorte ja naiste vastu suunatud vägivalla ennetamiseks ja selle vastu võitlemiseks ning ohvrite ja riskirühmade kaitsmiseks (Daphne III programm). – ELT L 174/19, 03.07.2007.
41. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus 1352/2008/EC 16. detsembril 2009 luues mitmeaastase kommuune programmi kaitsmaks lapsi Interneti kasutades ja muid kommunikatsiooni tehnoloogiaid. – Official Journal of the European Union – L 348/118, 24.12.2008.
42. Euroopa Parlamendi resolutsioon inimkaubanduse tõkestamise kohta B7-0030/2010. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+MOTION+B7-2010-0030+0+DOC+XML+V0//ET>, 22.04.2014.

43. Euroopa Ülemkogu poolt vastu võetud Haagi Programm: vabaduse, turvalisuse ja õiguse tugevdamine Euroopa Liidus, 2005/C 53/01. – ELT 03.03.2005.
44. Euroopa Ülemkogu poolt vastu võetud Stockholmi programm – avatud ja turvaline Euroopa kodanike teenistuses ja nende kaitsel, 2010/C 115/01. – ELT 04.05.2010.
45. Komisjoni aruanne Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele, 13. september 2011, selle kohta, kuidas kohaldatakse nõukogu 24. septembri 1998 aasta soovitus alaealiste ja inimväärkuse kaitse kohta ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 2006. aasta soovitus alaealiste ja inimväärkuse kaitse ning vastulause esitamise õiguse kohta seoses Euroopa audiovisuaalsete ja online-teabe teenuste sektori konkurentsivõimega – Laste kaitse digitaalmaailmas [COM(2011) 556 lõplik. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011DC0556:ET:NOT>, 22.04.2014.
46. Komisjoni otsus 20.augustil 2011, selle kohta, et inimkaubanduse ekspertrühm üles seada ja ümberlükata otsus 2007/675/EC (2011/502/EU). – Official Journal of the European Union – 12.08.2011.
47. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile ja Nõukogule – ELi sisejulgeoleku strateegia toimimine: viis sammu turvalisema Euroopa suunas. – ET 16797/10, 22.11.2010.
48. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide komiteele – Inimkaubanduse kaotamist käsitlev ELi strateegia aastateks 2012-2016 /*COM/2012/0286 final*/ 19.06.2012.
49. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide komiteele – Inimväärse töö tagamine kõigi jaoks, Ühenduse panus inimväärse töö tagamise suuniste rakendamiseks kogu maailmas KOM (2006) 249 lõplik. – ET 24.05.2006.
50. Nõukogu määrus (EÜ) nr 2007/2004, 26. oktoober 2004, Euroopa Liidu liikmesriikide välispiiril tehtava operatiivkoostöö juhtimise Euroopa agentuuri asutamise kohta. – ELTL 349/1, 25.11.2004.
51. Nõukogu otsus, 20. september 2005, 2005/681/JSK, millega luuakse Euroopa politseikolledž (CEPOL) ja tunnistatakse kehtetuks otsus 2000/820/JSK. – ELT L 256/63, 1.10.2005.

52. Rahvusvahelise organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsiooni täiendav naiste ja lastega kaubitsemise ning muu inimkaubanduse ärahoidmise ja selle kuriteo eest karistamise protokoll. – RT II 2004, 7, 2

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kersti Reinuste,

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

”Inimkaubandus Euroopa Liidu institutsioonides ja nende omavaheline koostöö”

mille juhendaja on Andres Parmas,

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni; üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 5. mail 2014